

DENG

SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık Ticaret
Limited Şirketi Adına
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer MAVLAY

Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni
Arif SEVİNÇ

YAZIŞMA ADRESİ
Kurtismailpaşa 5. Sok. Fırat 5 Apt.
Kat:1 No:2 Ofis/DİYARBAKIR
Tel/Faks: (0412) 223 89 23
E-mail: kovaradeng@mynet.com

BASKI
Zekisan Ofset
Tel:(0412)226 71 79 Diyarbakır

ISSN: 1302-7964

TEMSİLCİLİKLER

İSTANBUL
Rasim Paşa Mah.
Mühendis Sarı Ali Sok.
No: 3 Kat 2
Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0(216) 346 40 05

HEWLÊR
Tel: 009647504456108

ALMANYA
Postfach: 131831, 4245
Wuppertal/ALMANYA
Faks: 00-49-202-9743594
E-mail: demanu.almanya@yahoo.de

İçindekiler - Naverok

Merhaba.....2

Mesut TEK
Röportaj - Hevpeyvîn.....3-9

Bayram BOZYEL
Yoğun Zamanlardan Geçerken.....10-16

Doç. Dr. Abdullah KIRAN
Röportaj - Hevpeyvîn.....17-19

Doç. Dr. Vahap COŞKUN
Röportaj - Hevpeyvîn.....20-24

Murat DAĞDELEN
Kürdistan Artık Hayal Değil.....25-28

Elî ŞEMDÎN
Hevpeyvîn - Röportaj.....29-31

M. Salih QADIRÎ
Hevpeyvîn - Röportaj.....32-35

Omer MÎRANÎ
Hevpeyvîn - Röportaj.....36-37

Şakir EPÖZDEMİR
Kürt-Osmanlı İttifakının 500.Yılı ve Bitlis Mir-
lığının Bu Tarihi Projeye Katkısı.....38-44

PSK - Partiya Sosyalîsta Kurdistan
10. Kongresi Sonuç Bildirisi.....45-54

HAK-PAR Partiya Maf û Azadiyan
Parti Meclisi Sonuç Bildirisi.....55-56

Merhaba

İçerde ve dışarıda yoğun olayların yaşandığı bir süreçten geçiyoruz. Son iki ayda bölgenin kaderini değiştiren gelişmeler yaşandı. IŞİD'in önce Musul'u ardından da Sünni bölgeyi beklenmedik bir biçimde ele geçirmesi Irak'ın siyasi ve coğrafi yapısını derinden değiştirdi. Kürdistan Bölgesi kendisini bir anda İslam Devleti diye bir oluşumla komşu buldu. Bu durum Kürdistan Bölgesini bir yol ayırımına getirdi. Bütün bu gelişmelerle bağlantılı olarak bağımsızlık tartışması yoğun bir biçimde Kürdistan'ın gündemine oturdu.

Son gelişmeleri bölgeyi yakından bilen ve süreci içerden izleyen kişilerle konuştuk. Deng'in bu sayısında Kürdistan Demokrat Partisi Türkiye Temsilcisi Ömer Mirani, İran Kürdistan Demokrat Partisi Merkez Komite üyesi M. Salih Kadiri ile Partiya Pêşveru (PDPKS) Merkez Komitesi üyesi ve Kürdistan Temsilcisi Eli Şemdin ile yaptığımız röportajlara yer verdik.

Türkiye'de öne çıkan gelişmelerden biri de cumhurbaşkanlığı seçimi. Cumhurbaşkanlığı seçimi daha şimdiden ciddi bir toplumsal kutuplaşmaya yol açmış durumda. Öte yandan Çankaya'ya çıkacak cumhurbaşkanının ilk kez halk tarafından seçilmesi bir başka yeni durum. Bu durum, ister istemez cumhurbaşkanlığı seçimine farklı bir

boyut kazandırıyor. Cumhurbaşkanlığı seçimine eşlik eden bir diğer konu da başkanlık sistemi tartışması. Bu konuyu Dicle Üniversitesi Öğretim görevlisi Doç. Dr. Vahap Coşkun ve Muş Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı Doç. Dr. Abdullah Kırın ile görüştük. Bu sayımızda iki akademisyenimizin cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve onunla bağlantılı sistem tartışmaları konusundaki görüşlerine yer verdik.

Murat Dağdelen, Deng'in bu sayısı için Güney Kürdistan'daki son gelişmeleri ve Türkiye'de Çözüm Süreci'ni irdeleyen bir makale yazdı.

Bayram Bozyel ise bölgedeki gelişmeleri ve Kürdistan sorununa etkilerini değerlendiren bir yazı kaleme aldı.

Kürt hareketi bakımından son dönemde gündeme düşen diğer bir önemli gelişme ise Kürdistan Sosyalist Partisi'nin (PSK) bir süre önce gerçekleştirdiği 10. Kongresi'nde legale çıkma kararı alması oldu. Bu konuyu PSK Genel Sekreteri Mesut Tek ile görüştük. Onun ağzından olup bitenleri okuyucuya yansıtmaya çalıştık.

Bu sayımızda ayrıca Araştırmacı Yazar Şakir Epözdemir'in 'Kürt-Osmanlı İttifakının 500.Yılı ve Bitlis Mirliğinin Bu Tarihi Projeye Katkısı' adlı çalışmasına yer verdik.

Bir başka sayıda görüşmek üzere...

DENG

Röportaj - Hevpeyvîn

‘Şartlar, PSK’nin kendi kimliği ile legal alanda politika yapması açısından, bugün düne göre daha uygundur.’

Mesut TEK*

Mesut TEK

Kürdistan Sosyalist Partisi’nin bir süre önce gerçekleştirdiği 10. Kongresinde legale çıkma kararı aldığı basına yansıdı. Legalleşme konusunun uzun bir zamandan beri Partinizin gündeminde olduğunu biliyoruz. Legalleşme kararı neden şimdi?

Kuzey Kürdistan’da biz dahil hiç bir Kürd siyasi hareketi isteyerek illegal örgütlenmedi; illegal örgütlenmek zorunda kaldılar. Çünkü PSK kurulduğu dönemde, bırakın legal Kürd örgütlerin kurulmasını, Kürd ve Kürdistan kelimeleri yasaktı, kullananlara hayat dar ediliyor, mahkemelerde süründürülüyorlardı.

Partimiz şartlar nedeniyle illegal örgütlendi ama hiç bir zaman illegal örgütlenme ve mücadeleyi fetişleştirmedik. Kürdlerin legal alanda örgütlenme hakkını her fırsatta savunduk. Legal olanaklardan yararlanarak görüşlerimizin propagandasını yaptık. Bu amaçla dergi ve gazeteler çıkardık, kitap basımı yaptık.

Yasal haklarımızı kullanarak legal örgütler kurduk, kurulu demokratik kitle örgütleri ile meslek kuruluşlarında çalışmalar yürüttük. Özcesi illegal örgütlenme zorunda kaldık ama ona esir olmadık, sınırları içinde kalmadık. Aksine sınırlarını zorla-

Özcesi illegal örgütlenme zorunda kaldık ama ona esir olmadık, sınırları içinde kalmadık. Aksine sınırlarını zorladık. Görüşlerimizin kitleler arasında taban bulması için legal olanakları zorladık, bu uğurda bedeller ödedik. Övünerek söyleyebilirim ki Partimiz bu konuda azımsanmayacak bir deney birikimine sahiptir.

dık. Görüşlerimizin kitleler arasında taban bulması için legal olanakları zorladık, bu uğurda bedeller ödedik. Övünerek söyleyebilirim ki Partimiz bu konuda azımsanmayacak bir deney birikimine sahiptir.

Partimizin kendi adı ve programı ile legale çıkması sorununa gelince. Bu, yaklaşık 20 yıldır gündemimizde olan bir sorundur. Partimizin kurucularından ve ilk Genel Sekreteri Kemal Burkay (yanılmıyorsam eğer) 1995 yılından itibaren, her fırsatta PSK'nin legale çıkmasını savundu. O tarihten bu yana kendisinin Genel Sekreter olarak katıldığı hemen her parti kongresinde bu konuyu gündeme getirdi ve tartıştı.

Bu tartışmamız Sayın Burkay'ın genel sekreterlikten ayrılmasından sonra da devam etti. 8. Kongre öncesinde de, tabanımız bu konuyu kamuoyu önünde tartıştı. Birimlerimizin legalleşmeye ilişkin ortak görüşleri ile üyelerimizin lehte veya aleyhte görüşlerini kamuoyu ile paylaştık. Ama 8. Kongremiz şartların PSK'nin legale çıkmasına uygun olmadığı gerekçesiyle bir müddet daha illegal kalmaya karar verdi. Benzeri bir tartışmayı, bu yılın Haziran ayında topladığımız 10. Kongre sürecinde de yaşadık. Birimlerimizin, tabanımızın legale çıkma konusundaki lehte ve aleyhte

görüşlerini toplayıp kongreye sunduk. 10. Kongremiz tartışmalar sonucu şartların uygun olduğu kanaatine vararak legalleşmeden yana bir irade ortaya koydu.

Partimizin legalleşme hikâyesi kısaca böyle. Özcesi şartların müsait olmaması

nedeniyle illegal örgütlenmek zorunda kalan Partimiz, şartların müsait olduğu kanaatine vardığında da mücadelesini legal bir parti olarak sürdürme kararına vardı.

Türkiye'de siyasi ve hukuki durumun PSK'nin legale çıkması bakımından yeterince olgunlaştığını düşünüyor musunuz?

Şartların bir bütün olarak olgunlaştığını düşünmüyorum. Ayrıca şartların bir bütün olarak olgunlaşmasını beklemek doğru değil.

Bilindiği gibi, Türkiye'de dini ve etnik kimlikli partilerin kurulmasını yasaklayan maddeler olduğu gibi duruyor. Ama şartların da eskisi gibi olmadığını bilmeliyiz. Her şeyden önce küresel değişim süreci Türkiye'yi de etkiliyor. Bunun yanı sıra başta Kürd ulusal muhalefeti olmak üzere, demokrasi ve değişim güçlerinin kararlı mücadeleleri... AK Parti hükümeti döneminde hızlanan AB üyeliği sürecinin gerektirdiği yasal değişikliklerin gerçekleştirilmesi... 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumla Anayasa'nın kısmen değiştirilmesi vb... Kürd sorunu konusunda tabuların yıkılması, sorunun hiç olmadığı kadarıyla kamuoyu önünde açıkça tartışılması, MİT-İmralı diyalogu ile başlayan sürecin, tüm engelleme ve provokasyonlara rağmen devam etmesi... Tüm bunlar Türkiye'nin demokratikleşme yönünde belirli bir ilerleme kaydettiğini ifade etmektedir.

Özcesi şartlar, PSK ve öteki Kürd örgütlerinin kendi kimlikleri ile legal alanda po-

litika yapmaları açısından, bugün düne göre daha uygundur. Bu değişimi tespit eden Kongremiz Partimizin bundan böyle mücadelesini legal alanda yürütmesine karar verdi.

Türkiye gibi orta derecede gelişkin bir demokrasiye sahip olan ülkelerde, değişim her

zaman hukuki yapının önünde seyretmiştir. Böylesi ülkelerde hukuki yapı bazen demokrasinin güvencesi olmaktan çıkar, değişimin, demokratikleşmenin önünde engel olur. Unutmamak gerekir ki bugün Türkiye'de hukuki bir güvenceye kavuşturulmayan bir çok hak ve özgürlükler kullanılıyor. Biz bu durumun bilincindeyiz. Bu nedenle ilgili yasal ve anayasal değişiklikleri beklemek yerine, legale çıkıp mücadeleye devam etmenin, sürece müdahil olmanın, Kürd kimlikli örgütlenme hakkının hukuki güvence altına alınmasına katkıda bulunmanın daha doğru bir politika olduğunu düşünüyorum.

PSK'nin legale çıkma kararı aynı zamanda partinizin 40. Kuruluş yılına denk geldi. Bu bir rastlantı mı?

Evet, bu bir rastlantı. Ama iyi bir rastlantı olduğunu düşünüyorum. Biz legalleşme kararının alındığı kongreyi Partimizin 40. yılında yapmak için hiç bir çaba göstermedik. Sadece tüzüğümüzün kongrelere ilişkin maddesini hayata geçirdik.

Söz buraya gelmişken. 40 yılda 10 kongre topladık. Kürdistan gibi sömürge bir ülkede illegal bir partinin 40 yılda 10 kongre yapması bizim için bir övünç kaynağıdır. Bu, aynı zamanda Partimizin parti içi demokrasiye, tabanının görüşüne verdiği önemi göstermektedir.

PSK'nin 40 yıllık mücadelesinin Tür-

kiye'nin bu noktaya gelmesindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz? PSK'nin Kürdistan'ın özgürlük mücadelesindeki mis-

yonunu kısaca tanımlayabilir misiniz?

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu sorunuz önemli ama cevabı da bir o kadar uzun. Ayrıca en doğru ce-

vabı siyaset bilimi araştırmacılarının verebileceğini düşünüyorum. Ama yine kısa ve öz olarak söylemek istersem:

Elbette Türkiye'nin bu noktaya gelmesinde az da olsa katkılarımız var. Kürd sorununun doğru biçimde tarifi ve Türkiye kamuoyunda tanınmasında Partimizin önemli katkıları oldu. Partimiz Türkiye devrimci demokrat güçler ile Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesi arasında kalıcı ilişkilerin kurulmasında köprü görevini yerine getirdi. Kürd sorununun çözümü ile Türkiye'nin demokratikleşmesi arasındaki ilişkinin bilincinde olan Partimiz, demokrasi mücadelesinde üzerine düşen görevleri layıkıyla yerine getirme çabası içinde oldu.

Partimizin Kürdistan özgürlük mücadelesindeki yeri ve misyonu konusuna gelince. Kuşkusuz bu konuda da söylenecek çok şey var. Özetle söylemek istersek şöyle diyebiliriz.

Partimizin Kürdistan ulusal kurtuluş devrimi teorisinin inşasındaki öncü rolü inkar edilemez. Kürdistan'ın sömürge bir ülke olduğunu, Kürd sosyalistlerinin ayrı örgütlenmelerinin gerekliliğini kararlı bir biçimde savunduk. Kuzey Kürdistan'da tekçi anlayışa karşı çıktık. Çok renkli ve çok sesli bir siyasetten yana olduk. Hiç bir ulusal gücü düşman olarak nitelendirmedik. Onları, kimi yönleriyle rakip olarak değerlendirmekle beraber, ulusal kurtuluş mücadelemizde müttefik olarak gördük.

Yurtsever örgütler arasında baş gösteren sorunların diyalog ve kardeşlik ruhu ile çözülmesi gerektiğini hep söyledik. Ulusal haklarımızı elde etmenin, Kürdistanlı ulusal

demokratik güçlerin birliğinden geçtiğini hiç bir zaman unutmadık, bu uğurda kararlı bir çaba içinde olduk. Politikalarımızı ve dönemsel taleplerimizi hamasetten uzak, ülkemizin gerçekleri üzerinde oluşturduk.

40 yıl boyunca diğer parçalarda örgütlenme çabasından, onların iç işlerine müdahale etmekten hep uzak durduk. Elimizden geldiği kadarıyla, gücümüz oranında diğer parçalardaki kurtuluş mücadelesine destek olduk. Diğer parçalardaki yurtsever örgütleri kardeş olarak gördük. Kürdistanlı siyasi yapıların ortak talepler konusunda ortak tavır göstermelerini, bu amaçla ortak ulusal kurumlar oluşturmalarını savunduk. Bu doğru politikalarımız nedeniyle Partimizin diğer parçalardan yurtsever örgütler nezdinde itibarı yüksektir ve bu konuda bir övünç duyduğumuz geçmişe sahibiz.

Övünerek söyleyebilirim ki, Partimizin Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesine sadece siyasi alanda değil, aynı zamanda basın-yayın, dil ve kültür alanında da, çok önemli katkıları olmuştur. Kürd dili, kültürü ve tarihine ilişkin birçok eseri basıp yayınladık. Kuzey'de, Kürdçe yazma ve okumanın yaygınlaşmasında Partimizin gösterdiği çabalardan övünç duyuyoruz. Kürdistan Sosyalist Partisi, değerleri, değerlendirmeleri ve oluşturduğu kültür ile Kuzey Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinin önemli bir damarıdır. Bu damar her şeyden önce Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinin bir kazanımıdır. Bu damarı yaşatıp daha canlı hale getirmek görevi de bizimdir. Bu görevi ise, yeni dönemde,

Kürdistan Sosyalist Partisi, değerleri, değerlendirmeleri ve oluşturduğu kültür ile Kuzey Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinin önemli bir damarıdır. Bu damar her şeyden önce Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinin bir kazanımıdır. Bu damarı yaşatıp daha canlı hale getirmek görevi de bizimdir.

ulus-

lararası ve bölgesel gelişmelerin doğru okunmasına dayanan mücadelemizi yükselterek yerine getirebiliriz. Kuşkusuz bu zorlu görevi yerine getirmede başarı ve yenilgilerle dolu olan 40 yılda biriktirdiğimiz tecrübe en büyük yardımcımız olacaktır.

40 yıllık mücadele sonucunda Türkiye ancak bir Kürt partisinin legal alanda çalışabilmesine imkân verecek kadar değişti. Siz Türkiye'nin bu zorlu değişim sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz? Kürt halkı özgürlüğün neresinde?

Türkiye'de değişimi ve demokratikleşmeyi amaçlayan bir hareket hep olmuştur. Değişim sürecinde sadece iç faktörler değil aynı zamanda dış faktörlerin etkisi oldu; oluyor. İnşili-çıkışlı bir çizgi izleyen değişim mücadelesinin motoru, Kemalist devletin iktidarın dışına ittiği toplumsal guruplarla, sol, devrimci ve demokrat güçlerdir.

Tüm kurum ve kuruluşlarıyla devlet ve tekçi sistem, değişim mücadelesini bastırma amacıyla insanlık dışı uygulamalara başvurdu. Biri post modern olmak üzere 4 askeri darbe yaptı. Bir başka ifade ile bugün yaşanan değişim, devlete karşı girilen kora kor bir mücadelenin ürünüdür. Değişim sürecini etkileyen dış faktörlerin başında ise Avrupa Birliği süreci geliyor. Değişen Türkiye'de -ki, kuşkusuz bunda AK Parti'n rolü çok önemlidir- Kürdler henüz tam olarak özgür değiller. Ama Kürdler açısından değişen bir şey yok

demek de doğru değil ve insafsızlık olur. Bugün Kürdlerin varlığı inkar edilmiyor. Ama varlığımızın resmen tanındığından ve yasal güvenceler altına alındığından da bahsedemeyiz. Kürtçe konuştuğu, yayın çıkarttığı ya da türkü dinlediği için kimse tutuklanmıyor. Bir devlet kanalında 24 saat Kürtçe yayın yapılıyor. Siyasi faaliyetlerde Kürtçeyi kullanmak artık serbest. Birçok üniversitede farklı isimler altında Kürd dili, kültürü ve tarihi konusunda araştırma yapan enstitüler var. Tüm bunlar ve benzerleri elbette olumlu ve desteklenmesi gereken değişikliklerdir. Ama bunlara bakarak Kürd sorununun çözüldüğünü söylemek doğru olmaz. Kürd sorununun köklü çözümü ancak eşitlik temelinde

olur. Bunun için yapılacak olan şey, tüm ulusal sorunların çözümünde olduğu gibi, Kürdlere kaderlerini

tayin etme hakkını tanımaktır. Yani nerede, nasıl ve kimlerle birlikte yaşayacağımıza biz karar vermeliyiz, başkaları değil.

Bu nedenle yukarıda bahsedilen kazanımlar sorunun temelden çözümü anlamına gelmezler ama sorunun diyalog yolu ile ve barışçıl bir biçimde çözümünün yolunu açarlar.

2009 yılından bu yana Kürt sorunu yoğun bir biçimde Türkiye'nin gündeminde. Açılım ve daha sonra Çözüm Süreci olarak devam eden bir arayış var. Legalleşme kararımızda bu sürecin etkisi oldu mu?

Kuşkusuz bahsettiğiniz açılımlar ve 'Çözüm süreci' kararımızda etkili oldular.

Çünkü gerekli sonucu vermeseler de yapılan 'açılımlar' ve MİT-İmralı diyalogu ile başlayan süreç ve yol açtığı sonuçlar, Türkiye'nin 10-15 yıl önceki gibi olmadığına somut kanıtları. Demokratikleşme konusunda belli bir mesafe alındı. Günümüzde taleplerimizi legal örgütlerle dile getirmenin ve bu uğurda mücadele etmenin olanakları daha güçlü biçimde ortaya çıkmıştır. Daha önce de dediğim gibi, bizi illegal örgütlenmeye zorlayan şartlar, gelen aşamada değişerek legalleşme kararımızda etkili oldu.

Peki, Partinizin legalleşmesi bakımından bir yol haritanız var mı? Bu konuda bizi bilgilendirebilir misiniz?

Bir başka önemli nokta ise, "Kürdistan Sosyalist Partisi'nin", PSK'yi PSK yapan değerleriyle birlikte legalleşmesidir. Biz legalleşmeyi örgütümüzün bütünlüğünü koruyarak gerçekleştirme kararlılığındayız. Bu süreci işletirken legal alanda yarattığımız siyasi değer, kazanım ve kurumların zarar görmemesi için özel bir çaba göstereceğiz.

Legalleşme kararını aldığımız 10. Kongremizde, verili şartları göz önünde bulundurarak söz konusu

kararı nasıl hayata geçirebileceğimize ilişkin de kararlar alındı. Daha sonra toplanan Merkez Komitesi, kongre kararını hayata geçirmek için yapılması gerekenleri tespit etti ve buna uygun bir yol haritası oluşturdu.

Her şeyden önce belirtmeliyim ki legalleşme bugünden yarına gerçekleştirilecek bir şey değildir. Legalleşme bir süreci gerektiriyor ve belirli bir zamana ihtiyaç var. Ama süreç, zaman diyerek işi uzatmak da doğru değil. Bu nedenle Kongremiz bu kararı hayata geçirmeye ilişkin olarak seçilen Merkez Komitesi önüne belirli bir zaman koydu. Ve söz konusu kararın belirlenen süre içinde gerçekleştirilmesini karara bağladı.

Bir başka önemli nokta ise, "Kürdistan Sosyalist Partisi'nin", PSK'yi PSK yapan

Bilinmesini isterim ki biz PSK'yi tasfiye etmeyi değil, legal alana çıkarmayı karar altına aldık. Ve bu kararımızı örgütümüzün 'uğruna ölümlere gidip geldiği' değerleri titizlikle koruyarak hayata geçireceğiz. Bu, halkımıza, onun ulusal demokratik hakları uğruna verilen mücadelesine ve 40 yıllık geçmişimize karşı olan sorumluluğumuzun gereğidir.

değerleriyle birlikte legalleşmesidir.

Biz legalleşmeyi örgütümüzün bütünlüğünü koruyarak gerçekleştirme kararlılığındayız. Bu süreci işletirken legal alanda yarattığımız siyasi değer, kazanım ve kurumların zarar görmemesi için özel bir çaba göstereceğiz.

Bizim için önemli olan, bizi biz yapan değerlerimizi koruyarak legale çıkmaktır. Elbette bunu derken legalleşme sürecinde önümüze çıkacak öteki sorunların önemsiz olduğunu söylemek istemiyorum. Onlar da önemlidir. Ama bizim için tutulması gereken ana halka, legalleşme sürecinde sarılmamız gereken ip bizi biz yapan ulusal değerlerimizdir.

Bilinmesini isterim ki biz PSK'yi tasfiye etmeyi değil, legal alana çıkarmayı karar altına aldık. Ve bu kararımızı örgütümüzün 'uğruna ölümlere gidip geldiği' değerleri titizlikle koruyarak hayata geçireceğiz. Bu, halkımıza, onun ulusal demokratik hakları uğruna verilen mücadelesine ve 40 yıllık geçmişimize karşı olan sorumluluğumuzun gereğidir. Çünkü PSK, 40 yıllık mücadelesiyle, kendisini var eden ve büyük oranda halka mal olan değerleri ve oluşturduğu siyasi kültürle büyük bir kazanımdır. Ve hangi ad altında olursa olsun bu kültürün yaşatılması Kürdistan ulusal kurtuluş ve özgürlük mücadelesine önemli bir katkı olacaktır.

Legalleşme sürecini, oluşturulmasında ve yaşatılmasında emeğimiz bulunan mevcut legal zemin üzerinden hayata geçirebileceğimiz gibi, kendi kimliğimiz ve progra-

mımızla legale çıkıp diğer parti ve gruplarla yeni bir oluşum içinde yer alarak da gerçekleştirebiliriz. Bizim ilk tercihimiz birinci yol.

Legalleşme sürecinde yasal ve hukuki ne tür sorunlar bekliyorsunuz? Bunları aşmak için bir öngörünüz var mı?

Daha önce de ifade ettim. Legalleşme kararımızı hayata geçirirken bir takım hukuki ve yasal engellerle karşılaşabileceğimizi biliyoruz. Ayrıca Türkiye gibi ülkelerde her şeye ilişkin öngöründe bulunmak pek de kolay değil. Ama biz sorunlardan yılan ve kaçan bir örgüt değiliz. Legalleşme sürecinde karşılaşacağımız sorunları ve engelleri, örgütlü ve kararlı bir mücadele ile aşabileceğimize olan inancım tamdır.

40 yıl boyunca illegal koşullarda mücadele yürüten bir partinin ve onun kadrolarının legal çalışma biçimlerine adaptasyonu bakımından her hangi bir sıkıntı yaşayabileceğinizi düşünüyor musunuz? Bu konuda partiniz ne kadar hazır?

Haklısınız, uzun yıllar illegal mücadele anlayışıyla motive olan kadrolarımızın legal çalışma biçimlerine uyum sağlaması kolay olmayacak, belki de bir arınma yaşanacak. Uyum konusunda yaşanacak olası sorunları sürecin doğal bir parçası olarak görüyorum. Biz legal alanda mücadele etme, bu alana ait örgütler kurma ya da var olan örgütlerle birlikte çalışma konularında azımsanmayacak ölçüde deney birikimine sahip bir partiyiz. Ama takdir edersiniz ki legal alanda mücadele etmek ile uzun bir süre illegal olarak kalan PSK'yi legalleştirerek onunla bu mücadeleyi yürütmek birbirinden farklı şeyler.

Partimizin bu konuda ne kadar hazır olduğu sorusuna ilişkin olarak şunları söyleyebilirim. 10. Kongremizde yaşanan tartışmalar ve Kongre öncesi tabanımızın ilgili organlara iletildiği görüşler, partimizin bu konuda hazır olduğunun gösteriyor. Ama daha önce de dediğim gibi bu süreç düz bir hat izlemeyecek. İnşili-çıkışı bol olan bir yol bizi bekliyor. Ama bizim bu yolu elbirliği ile kat edeceğimize, 10. Kongremizin kararını Partimizin adına uygun bir biçimde hayata geçireceğimize inanıyorum. Ayrıca önümüzdeki süreçte hem ülkede hem de ülke dışında bu konuda yapacağımız toplantılarla örgütümüzü daha hazır hale getireceğiz.

Partiniz, önümüzdeki süreçte Kürt halkının özgürlük mücadelesine nasıl bir perspektifle katkıda bulunacak? Oynamak istediğiniz misyonu tanımlamak isterseniz, neler söyleyebilirsiniz?

Biz örgütümüzü legalleştirme ve bundan böyle mücadelemizi legal alanda sürdürme kararını verdik. Elbette bunun çalışma tarzımız üzerinde etkileri olacak, ama bu durum Kürd sorunu konusundaki perspektifimizi, çözüm önerimiz ve programımızı etkilemez. Şu andaki perspektifimiz 10. Kongre öncesi perspektifimizdir. Bize yol göstermeye devam eden asgari programımızda değişiklik yapmamızı gerektiren bir gelişme de yaşanmadığına göre, bundan böyle de ulusal demokratik mücadelemizi sürdüreceğiz, ama legal bir örgütün öncülüğünde... Ulusal demokratik güçlerle işbirliğine yönelik tavrımız, bundan böyle aynı şekilde devam edecek, tüm yurtseverleri kardeş ve müttefik olarak görmeye devam edeceğiz. Diğer parçalarındaki ulusal kurtuluş mücadelesine destek olmaya devam edecek, destek olamadığı-

Her şeyden önemlisi bundan sonra da politikalarımızı uluslararası ve bölgesel değişimlerin doğru okunması üzerine bina edeceğiz. Halkımızın ulusal demokratik haklarını elde etmek temel amacımız olmaya devam edecek, ulusal çıkarlarımızı dar parti çıkarlarımızın önünde tutacağız.

mızda da köstek olmayacağız. Her şeyden önemlisi bundan sonra da politikalarımızı uluslararası ve bölgesel değişimlerin doğru okunması üzerine bina edeceğiz. Halkımızın ulusal demokratik haklarını elde etmek temel amacımız olmaya devam edecek, ulusal çıkarlarımızı dar parti çıkarlarımızın önünde tutacağız.

Özcesi legalleşme kararımız partimizin örgütlenme biçimiyle ilgili bir karardır, programımızla, temel amaçlarımızla ilgili değil. Legal olsak da olmasak da halkımızın ulusal demokratik hakları için mücadelemize kararlı bir biçimde devam edeceğiz.

Son olarak eklemek istediğiniz bir şey?

Bana bu fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim. Yoldaşlarımız, sempatizanlarımız ve dostlarımız rahat olsunlar. Kendi değerleriyle legalleşen bir PSK'nin ulusal demokratik mücadeleye katkısı artarak devam edecektir.

**Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Genel Sekreteri*

Yoğun zamanlardan geçerken

Bayram BOZYEL

Bayram BOZYEL

Kürt hareketinin bu kadar yoğun gündemlerle karşılaştığı çok az olmuştur. Gerçi bölgedeki değişim sarsıntılarının geçmişi yeni sayılmaz. Kürtler bakımından söz konusu kırılmanın geçmişi 1990'lu yıllara uzanır. Şu son 25 yıllık zaman diliminde Kürtlerin bin yıllık kaderini değiştiren olaylar yaşandı. Kürtler ilk kez bu düzeyde etkin bir siyasi aktör olarak tarih sahnesinde yer aldı.

Merkez üssünü Güney Kürdistan'ın oluşturduğu tarihi kırılma geçen zaman içinde farklı şiddette sarsıntılarla Kürdistan'ın diğer parçalarında da kendini hissettirdi. Birinci Körfez Savaşı ile başlayan özgürleşme süreci başka etkenlerle birleşerek Kürdistan'ı bir anda bağımsızlığın eşiğine getirdi.

Nereden çıktı şu IŞİD?

Sözü IŞİD'in Musul'u ele geçirmesiyle hem Irak hem de Kürtler bakımından ortaya çıkan yeni duruma getirmek istiyorum. Çünkü artık IŞİD, Irak düğümünün çözümünde görmezden gelinemeyecek bir halka. Evet, nasıl oldu da IŞİD Irak'ın si-

yasi ve coğrafi kaderini birkaç gün içinde değiştirdi? IŞİD bu gücü nerden aldı, hangi boşluklar içinde bu kadar palazlandı?

Uzun arka planı bir yana ama IŞİD'in esas olarak Saddam rejiminin yıkılmasından sonra Irak'ta ortaya çıkan kaos ortamında palazlandığı biliniyor. Saddam rejiminin yıkılmasıyla ortaya çıkan otorite boşluğu, IŞİD ve benzeri şiddet örgütler ustalıklarla kullandı. Irak, söz konusu dönemde dünyadaki bütün radikal dinci örgütler için bir çekim merkezi ve kuluçkaya dönüştü.

Suriye'de başlayan iç savaş IŞİD'e yeni bir yaşam alanı yarattı. Geçen dönem içinde IŞİD büyük insan ve maddi olanaklara ulaşırken, savaş alanında da önemli

Maliki yönetimi Kürtlere karşı izlediği ayırıcı politikanın bir benzerini Sünni kesime karşı sergiledi. Belli başlı Sunni siyasi aktörleri etkisizleştirdi. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi örneğinde olduğu gibi kimi Sünni liderlere karşı siyasi ve fiziki tasfiye yöntemlerine başvurdu. Bütün bu dışlayıcı uygulamalar sonucu Sünni toplumunun önemli bir kesimi IŞİD'in kucağına itildi.

bir deneyim kazandı. Ama IŞİD, son dönemde Irak'ta elde ettiği askeri ve siyasi başarıyı esas olarak Maliki yönetiminin izlediği keyfi ve mezhepçi politikalara borçlu.

Maliki yönetiminin Bağdat'ta mutlak iktidar peşinde olduğu konusunda hemen herkes hemfikir. Nuri Maliki yönetimi geçmişte Saddam rejiminin diğer etnik ve dini unsurlara karşı izlediği politikanın bir benzerini uygulamaya yöneldi. Kürtlerin elde ettiği kazanımları yok etmeye yeltendi. Anayasa'nın gereklerini yerine getirmekten ısrarla kaçındı. Kendisine bağlı oluşturduğu özel orduyu Kürtlerin üzerine sürdü. Son olarak Kürtlerin anayasal gelirlerine el koyacak kadar işi ileri götürdü.

Kürdistan Bölge Başkanı Mesut Barzani, Maliki'nin bu tutumunu savaş ilanı olarak nitelendirmekle oldukça doğru bir tespitte bulundu.

Maliki yönetimi Kürtlere karşı izlediği ayırıcı politikanın bir benzerini Sünni kesime karşı sergiledi. Belli başlı Sunni siyasi aktörleri etkisizleştirdi. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi örneğinde olduğu gibi kimi Sünni liderlere karşı siyasi ve fiziki tasfiye yöntemlerine başvurdu. Bütün bu dışlayıcı uygulamalar sonucu Sünni toplumunun önemli bir kesimi IŞİD'in kucağına itildi.

Öyle olduğu içindir ki IŞİD ciddi bir direnmeyle karşılaşmadan birkaç gün içinde Irak'ın Sünni bölgesini ele geçirdi.

Maliki yönetiminin son iki yılda izlediği politika ile Irak'ı bölünmeye doğru hızla sürüklediği açıktı. Irak'ı bir arada tutan anayasayı hiçe saymakla Maliki Irak'ı siyaseten bölmüştü zaten. IŞİD'in Musul'u ve daha sonra hızla öteki Sünni bölgeleri ele geçirmesiyle söz konusu bölünme fiziki olarak da tamamlanmış oldu.

Kürdistan bir yol ayırımında

IŞİD'in devreye girmesi ve Sünni bölgede hızlı bir biçimde etkinlik kurması Kürdistan Bölgesi bakımından tümüyle yeni bir durum ortaya çıkardı. IŞİD'in ilerlemesi karşısında Irak ordusu Bağdat'a kadar geri çekildi. Bu durumda Peşmerge güçleri başta Kerkük olmak üzere daha önce Kürdistan bölgesi dışında kalan Kürt bölgelerini ele geçirerek burada güvenliği sağladı. Böylece Kürdistan Bölgesi'nin coğrafi ve nüfus bütünlüğü tamamlanmış oldu. Sayın Barzani'nin ifadesi ile 140. Madde fiilen hayata geçirilmiş oldu.

Öte yandan IŞİD'in Sunni bölgesinde kontrolü ele geçirmesiyle Irak bir anda üçe bölünmüş, Kürdistan Bölgesi ise Bağ-

dat'tan fiziki olarak kopmuştu. Irak anayasası uzun bir zamandan beri işlemediğine ve geline aşamada Kürdistan Bölgesi ile Irak arasına İslam Devleti gibi fiili bir oluşum girdiğine göre Kürdistan Bölgesi'nin oturup kendi geleceği ile ilgili bir karar vermesi kaçınılmazdı.

Bu gerçeklikten hareketle Bölge Başkanı Mesut Barzani bir süre önce Parlamentaoya gidip referandum için bir tarih belirlemesini istedi. Tabi referandumda oylanacak şeyin Kürdistan'ın bağımsızlığı olduğu açık. Kürt halkının yapılacak bir referandumda bağımsızlık yönünde güçlü bir irade ortaya koyacağına şüphe yok. Peki, ondan sonra? Referandumdan hemen sonra bağımsızlık ilan edilecek mi? Bunun için bir halk oylaması, güçlü bir iradenin ortaya çıkması yeterli mi?

Bir kere Kürdistan Bölgesi şu anki haliyle bile bağımsız bir devletin sahip olduğu bütün kurumlara sahip. Kendi parlamentosu, hükümeti ve ordusu var. Ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde duracak olanaklara sahip, hatta daha fazlası var. Her şeye rağmen içerde siyasi bir bütünlük söz konusu. Son hükümetin bütün Kürt siyasi partileri içerecek kapsayıcılıkta kurulması önemli bir avantaj.

O halde bir referandumdan murat edilen nedir? Referandumda ortaya çıkacak halk iradesi her şeyden önce bundan sonra izleyeceği yol haritası bakımından Kürdistan hükümetinin elini güçlendirecek. Bağımsızlık ilanı dâhil olası bütün seçenekler için hükümete yetki verilmiş olacak. Yapılacak bir referandum olası bir bağımsızlık seçeneği için gerekli hukuki meşruiyeti sağlayacak. Ama yine de bu durum referandumdan hemen sonra bağımsızlığın ilan edileceği anlamına gelmez.

Referandumda ortaya çıkacak halk iradesi her şeyden önce bundan sonra izleyeceği yol haritası bakımından Kürdistan hükümetinin elini güçlendirecek. Bağımsızlık ilanı dâhil olası bütün seçenekler için hükümete yetki verilmiş olacak. Yapılacak bir referandum olası bir bağımsızlık seçeneği için gerekli hukuki meşruiyeti sağlayacak. Ama yine de bu durum referandumdan hemen sonra bağımsızlığın ilan edileceği anlamına gelmez.

Bağımsızlık bir süreç işi

Ortada dikiş tutacak bir Irak kalmadığına göre Kürdistan Bölgesi'nin bağımsızlık yönünde bir süreci işletmek dışında bir seçenek kalmıyor. Bu noktada Kürdistan Bölgesi karşısına çıkacak temel sorun uluslararası boyut olacak

Bunun da bir bölgesel bir de daha geniş ölçekli boyutu olduğu açık. Kürdistan'ın parçalanmışlığı, olası bir bağımsızlık ilanının yol açacağı etkiler düşünüldüğünde İran, Türkiye ve Suriye'nin bu konuya ilişkin tepkilerini tahmin etmek zor değil. Irak'ın parçası olduğu Arap dünyasının alacağı tutumun da çok farklı olmayacağı açık.

Bağımsız bir Kürt devletini ilk tanıyanlardan birinin Türkiye olacağı yönünde yaygın bir argüman söz konusu. Türkiye'nin son yıllarda Kürdistan ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini bir hayli ileri götürdüğü bir gerçek. Kürdistan Bölgesi'nin Türkiye bakımından ekonomik, siyasi ve stratejik değerinin her geçen gün arttığı bir başka gerçek. Ama bütün bunlar ne Türkiye'nin bağımsız bir Kürdistan devletini tanımaya hazır olduğu ne de bağımsızlık ilanının tek başına Türkiye'nin tanıma ihtimaline dayandırılacağı anlamına gelir. Türkiye'nin olası bir bağımsızlık ilanına karşı tutumu önemlidir elbet. Ancak Kürdistan'ın bağımsızlık ilanını Türkiye gibi kendi Kürt sorununu çözememiş bir ülkenin tanıma ihtimali ile açıklama yaklaşımı gerçekçi

olmaktan oldukça uzaktır. Öte yandan Kürdistan Bölgesi'nin yeni koşullarda ve daha çok konfederal bir temelde bir Irak için

bütün seçenekleri tüketmeden Bağdat ile ipleri tümünden koparmasını beklememeli. Konfederal bir Irak için belli bir süreç tüketmek ile bağımsızlık için gerekli hazırlıkları sürdürmek Kürdistan Bölgesi bakımından birbirini tamamlayıcı işler. Her ikisi de eşzamanlı işletilecek süreçler. Bağımsızlık yönünde yol alan, bunun için koşulları oluşturan Kürdistan Bölgesi'nin konfederal bir Irak içinde daha güçlü bir konumda olacağı kesin. Öte yandan konfederal bir Irak için gerekli süreçleri tüketen bir Kürdistan'ın, bir gün bağımsızlık seçeneğine yönelmesi halinde daha az tepkiyle karşılanacağını söylemek mümkün. Kürdistan bir yol ayrımında. Fuad Mahsun'un Kürtler adına Irak cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesi ve ardından da seçilmesi Kürdistan Bölgesi'nin Bağdat'la ipleri tümüyle koparmadığının göstergesi. Ama böyle de olsa Irak'ta işler artık eskisi gibi yürümeyecek.

Önümüzdeki dönemde Kürtler Bağdat ile farklı kozlarla ve son kez oturacak. Bu süreç Kürtlerle Arapların bir arada yaşamasını test etmek bakımından son bir fırsat. Bakalım Araplar Kürtlerin kendilerine sunacağı bu son şansı kullanabilecek mi?

Suriye'de şimdilik kazanan Esat rejimi

Suriye iç savaşının üzerinden yaklaşık üç yıl geçti. Üç yıllık korkunç iç savaştan geriye yakılıp yıkılmış bir ülke, etkileri kolay silinmeyecek insanlık trajedileri ve gücünü tekrar tahkim eden Esat rejimi kaldı.

Bağımsızlık yönünde yol alan, bunun için koşulları oluşturan Kürdistan Bölgesi'nin konfederal bir Irak içinde daha güçlü bir konumda olacağı kesin. Öte yandan konfederal bir Irak için gerekli süreçleri tüketen bir Kürdistan'ın, bir gün bağımsızlık seçeneğine yönelmesi halinde daha az tepkiyle karşılanacağını söylemek mümkün.

Geçen süre içinde rejim karşıtı muhalefet ciddi bir etkinlik gösteremedi. Tersine kendi içinde boğuşarak enerjisini tüketti ve bu iç

kapışmada ılımlı kanat etkinliğini yitirirken IŞİD ve El Nursa gibi radikal örgütler ön plana çıktı. Rejim, muhalefeti kendi arasında vuruşturarak ustalıklı aradan sıyrıldı. İşin diğer ilginç bir boyutu ise rejim güçleri ile doğru dürüst karşı karşıya gelmeyen radikal İslamcı örgütlerin bütün enerjilerini ılımlı muhalefet kanadını ve Kürtlerin gücünü kırmak yönünde kullanmaları oldu.

Suriye'de Esad rejiminin devrilmesinden yana olan uluslar arası güçler bir yandan Suriye muhalefeti üzerinde bir güç yarışı sürdürürken, diğer yandan parçalı ve güven vermekten uzak muhalefet ile arasına belli bir mesafe koydu. Başta ABD ve Avrupa olmak üzere uluslararası güçlerin Esad rejiminin devrilmesi için net ve kararlı bir tutum sergilediği söylenemez.

Suriye'de iç savaş ve silahlı yöntemlerle rejimin devrilmeyeceği şimdi daha çok anlaşılmış durumda.

Öte yandan sorunun diplomasi ve görüşmeler yoluyla çözümü için yapılan girişimlerden de bir sonuç alınmadı. Yapılan Cenevre 1 ve 2 süreçleri de şimdilik sonuçsuz kaldı.

Muhalefetin zafiyetinden ve uluslararası güçlerin kararsız durumundan istifade eden Esat rejimi, geldiğimiz aşamada iktidarını yeniden tahkim ediyor. Geçen dönemde aldığı yaraları onarmaya, kaybettiği bölgeleri tekrar ele geçirmek için karşı saldırılarını sürdürüyor.

Kürdistan bölgesinde kaotik durum

Öte yandan başta Suriye iç savaşının dışında kalarak ve Hewler Mutabakatı etrafında gücünü birleştirerek avantaj yakalayan Suriye Kürt hareketi geçen süreç içinde kan kaybetti. Hewler Mutabakatı çerçevesinde sağlanan ittifak PYD'nin sekter ve dayatmacı tutumu nedeniyle çöktü. Zamanla Kürt hareketi daraldı, PYD ile özdeşleşerek bölgede ve uluslararası planda izole oldu.

PYD hem diğer Kürt örgütlerine karşı başvurduğu sindirme yöntemleri hem de izlediği sansasyonel propaganda tarzı nedeniyle inandırıcılığını yitirdi. Suriye'de diğer Kürt örgütlerinin önemli oranda tasfiye edilmesinden dolayı bölgeden doğru ve objektif bilgi almak zorlaştı. PYD olur olmaz 'Katliam yapılıyor' biçiminde o kadar sansasyonel yöntemlere başvurdu ki artık orada gerçekle propaganda'yı ayırmak imkansız hale geldi.

Diğer yandan IŞİD ve El Nusra gibi radikal örgütlerin Kürtleri hazzetmedikleri bir gerçek. Söz konusu örgütlerin Esad rejimine karşı savaşmak yerine Kürtlerin hâkim olduğu bölgeyi ele geçirmeyi kafalarına koydukları biliniyor. Bütün muhalif odakları yok ederek hedefe gitmek gibi bir stratejiyi önlerine koymuş bulunuyorlar.

Öte yandan Türkiye'nin El Nusra ve öteki radikal yapılara sunduğu destek ile ilgili kamuoyunda oluşmuş endişeler giderilmiş değil. Türkiye'nin başta Suriye Kürtlerine karşı sergilediği karşıtlık politikasını ne kadar terk ettiği ya da geline aşamada hangi noktada bulunduğu belirsiz. Bütün bu belirsizlikler Suriye Kürtleri bakımından durumu daha da kaotik hale getiriyor. Suriye Kürtleri bakımından diğer önemli bir sorun ise yaşadıkları coğrafyanın parçalı durumu. Kürtlerin rejim tarafından birbirinden kopartılmış üç ayrı bölgede

Suriye'de Kürt coğrafyasının parçalı durumundan kaynaklanan olumsuzlukları kısa bir zamanda gidermek elbet kolay değil. Ancak Kürt hareketinin ulusal bir perspektif etrafında bir araya gelmesi kendi elinde. Suriye'de özgürlüğü kazanmanın ilk koşulu Kürtlerin söz konusu birliği gerçekleştirmelerine bağlı.

yaşıyor olması başlı başına bir dezavantaj. Suriye Kürdistan Bölgesi'nin söz konusu parçalanmışlığı Kürt nüfusunu dağıtıp siyasi etkinliğini zayıflatırken, Kürt hareketini kırmak isteyen düşman güçlerin işini kolaylaştırıyor.

Suriye'de Kürt coğrafyasının parçalı durumundan kaynaklanan olumsuzlukları kısa bir zamanda gidermek elbet kolay değil. Ancak Kürt hareketinin ulusal bir perspektif etrafında bir araya gelmesi kendi elinde. Suriye'de özgürlüğü kazanmanın ilk koşulu Kürtlerin söz konusu birliği gerçekleştirmelerine bağlı.

Çözüm Süreci'nin neresinde kalmıştık?

Irak'ta Kürtler bağımsızlık sınavından geçerken Türkiye'de Kürt sorununun çözümü AK Parti'nin başlattığı Çözüm Süreci'ne endekslenmiş durumda.

Çözüm Süreci yaklaşık iki yıldır yürür-lükte. Sürecin tek kalıcı ve önemli yanı silahların susturulmuş olması. Bu Türkiye bakımından az bir şey değil. Silahların susturulması Kürt sorununun çözüm çabalarını şiddetin ve ölümlerin blokajından kurtardı. Bu arada Akil Adamlar devreye girdi ve Anadolu'ya yayılarak Türk kamuoyunun Kürt sorununa ilişkin algısını önemli oranda ve olumlu yönde değiştirdi. Hükümet meclise taşıdığı kimi paketlerle Kürtçeye ilişkin belli ilerlemeler gerçekleştirdi, irili ufaklı demokratik düzenlemeler yaptı. Hükümet, MİT üzerinden Öcalan ile diyalogu sürdürdü. BDP ve daha sonra HDP'yi bu sürece kattı, Öcalan ile Kandil arasında gidiş gelişlere olanak

sağladı.

Hükümet, imkân verdiği bu görüşmelerle hem PKK'nın nabzını tuttu hem de onun

ay önce meclisten geçirdi. Bu, Öcalan'ın ısrarla dile getirdiği ve demokratik çevrelerin de desteklediği bir talepti. Kürt so-

runu gibi tarihi derinliği olan bir soruna ilişkin çözüm girişimlerinin gizli kapaklı ve keyfilikten kurtarılması önemliydi. Çözüm Süreci'nin yasal çerçeveye kavuşturulması aynı zamanda bu görüşmeleri yürüten devlet bürokrasinin geleceği açısından gerekliydi.

Hükümet Çözüm Süreci bakımından bir çerçeve yasayı bir ay önce meclisten geçirdi. Bu, Öcalan'ın ısrarla dile getirdiği ve demokratik çevrelerin de desteklediği bir talepti. Kürt sorunu gibi tarihi derinliği olan bir soruna ilişkin çözüm girişimlerinin gizli kapaklı ve keyfilikten kurtarılması önemliydi. Çözüm Süreci'nin yasal çerçeveye kavuşturulması aynı zamanda bu görüşmeleri yürüten devlet bürokrasinin geleceği açısından gerekliydi.

belli bir ölçüde gazını aldı. Çözüm Süreci tümüyle hükümetin inisiyatifinde ve onun siyasi hedeflerine uygun olarak işledi. AKP Çözüm sürecini başlatmakla Kürt sorununda inisiyatifi eline aldı ve silahları susturarak sorunu yönetilir hale getirdi.

PKK, kontrollü bir gerilim politikası ile hükümeti baskı altına almak istemekle birlikte o da bu sürecin çökmesinden yana değil.

Hükümet Çözüm Süreci ile Kürt sorununu zamana yayarak ve kendi yöntemleriyle yönetmeye çalışırken, PKK de bu süreci siyasi etkinliğini ve meşruiyetini arttırmak için bir fırsat olarak değerlendiriyor.

Çözüm Süreci aynı zamanda toplumdan büyük bir destek alıyor. Akil Adamların yoğun katkılarının da etkisiyle bu destek bir dönem % 70'lerin üstüne çıktı. AK Parti'nin 17 Aralık'tan sonra yaşadığı onca sarsıntılara rağmen 30 Mart yerel seçimlerde aldığı destek esas olarak başlattığı Çözüm Süreci'nin sonucu.

Çözüm Paketi nefes aldırdı

Hükümetin, Çözüm Süreci'nde atmayı öngördüğü esas adımları Ağustos'ta yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimi ve giderek 2015 yılında yapılacak genel seçim sonrasında ertelediği yönünde yaygın bir kanı söz konusu. Buna karşın hükümet Çözüm Süreci bakımından bir çerçeve yasayı bir

Hükümet meclisten geçirdiği 6 Maddelik paketle Çözüm Süreci'ni ilk kez yasal bir çerçeveye kavuşturmuş oldu. Pakette sorunun çözümü için hükümete verilen görevler şöyle tanımlanıyor: 'Terörün sona erdirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin güçlendirilmesine yönelik siyasi, hukuki, sosyo-ekonomik, psikolojik, kültür, insan hakları, güvenlik ve silahsızlandırma alanlarında ve bunlarla bağlantılı konularda atılabilecek adımları belirler.

Gerekli görülmesi halinde, yurtiçindeki ve yurtdışındaki kişi, kurum ve kuruluşlarla temas, diyalog, görüşme ve benzeri çalışmalar yapılmasına karar verir ve bu çalışmaları gerçekleştirecek kişi, kurum veya kuruluşları görevlendirir.

Silah bırakan örgüt mensuplarının eve dönüşleri ile sosyal yaşama katılım ve uyumlarının temini için gerekli tedbirleri alır.'

Yasa bu kapsamda görev yapanları hukuki, idari ve cezai yaptırımlara karşı güvence altına alıyor. Öte yandan Bakanlar Kurulu, çözüm sürecine ilişkin gerekli kararları almakla yetkili kınıyor.

Yasaya göre Çözüm Süreci kapsamında yapılan çalışmaların koordinasyonu ve sekreteryaya hizmetleri Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı tarafından yürütülecek.

Söz konusu paket Çözüm Sürecini yasal

bir çerçeveye kavuşturması bakımından önemli. Çıkartılan yasa bundan sonra yapılacak düzenlemeler için yasal bir zemin hazırlıyor. Ancak esas önemli olan bundan sonrası. Hükümet bu yasayla hem sürece yeni bir nefes aldırdı hem de bundan sonrası için elini de rahatlattı. Fakat bundan sonra nasıl bir süreç izleyecek? Hükümet sözcüsü Beşir Atalay Çözüm Süreci'nin somut, takvimlendirilmiş, sonuç alıcı adımlarla şekillendirileceğini söyledi.

Bunun için herhalde Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrasını ve muhtemelen Recep Tayip Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesini beklemeli.

Hükümet kanadı Çözüm Süreci'nin kaderini büyük oranda Başbakan Erdoğan'ın

cumhurbaşkanlığına seçilmesine bağlama çabası içinde. AKP'nin Çözüm Süreci'ni cumhurbaşkanlığı seçiminde oya tahvil etmek istemesi anlaşılır bir durum. Ancak bir halkın kaderi ile ilgili çözüm arayışlarını bu denli araçsallaştırmak başlı başına bir sorun.

Evet, AK Parti'nin Kürt sorununun çözümü bakımından önemli bir anlayış değişikliğine gittiğine kuşku yok. Ancak AK Parti'nin mevcut anlayış ve tarzıyla bu sorununun çözülmeyeceği de ortada. Kürt sorunu AKP ile ya da onsuz bir şekilde mutlaka çözülecek, Kürt halkı özgürlüğüne kavuşacaktır.

Ama bu, esas olarak onun mücadelesi ile olabilecek bir şeydir.

Röportaj - Hevpeyvîn

“Türkiye, katı üniter bir sistem ile başkanlığı bir arada götüremez”

Doç. Dr. Abdullah KIRAN*

Türkiye’de ilk kez cumhurbaşkanı halk tarafından seçiliyor. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz, bunun ne tür siyasi ve toplumsal sonuçları; artıları, eksileri olabilir?

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi Türkiye demokrasinin sınırlarını genişletir ve ülkenin daha çok demokratikleşmesine imkân sağlar. Eskiden cumhurbaşkanları asker tarafından, bir nevi atama ile gelir ve asla ordunun dediğinden çıkmazlardı. Zaten çoğunlukla bir general cumhurbaşkanı olurdu ve askerin istemediği kişi de cumhurbaşkanı yapılmazdı. Ancak AKP, kararlı bir mücadeleyle, cumhurbaşkanı makamını askerin bir ‘ofisi’ olmaktan çıkartıp, demokratik çarkın bir bileşenine dönüştürdü. Bu sayede askerin siyaset üzerindeki tahakkümü de azalmış oldu. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, çok önemli bir kazanımdır; kanımca ‘artıları’ var; ‘eksileri’ yok.

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, bu makama gelecek kişiye güçlü bir meşruiyet sağlayacak. Halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanı ile yine halkın oylarıyla oluşan TBMM'den gelen bir başbakan iktidar erkini nasıl paylaşacak? Üstelik bu konuda henüz anayasal bir düzenlemeye gidilmemiş iken...

Doğru, bu anlamda hukuki bir düzenleme eksikliğinden söz edilebilir; çünkü Türkiye'deki siyasal süreçler hukuki süreçlerden çok daha hızlı işliyor. Hukuk hep geriden geliyor. Önce meşruiyet sağlandıktan ve genel bir konsensüse varıldıktan sonra hukuki düzenlemeler yapılıyor. Böyle olunca, hukuki düzenleme havada kalmıyor. Şimdi, 'halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanı ile yine halkın oylarıyla oluşan TBMM'den gelen bir başbakan iktidar erkini nasıl paylaşır' sorusuna gelirsek; bence bu AKP döneminde hiçbir sorun teşkil etmeyecektir. Çünkü şu anda Türkiye, fiili olarak bir başkanlık rejimi ilkeleriyle yönetilmektedir. Başbakan Erdoğan, tam anlamıyla bir başkan yetkisi ve sorumluluğuyla davranmakta ve partisinin de bu konu da hiçbir itirazı yok. Erdoğan, cumhurbaşkanı seçildikten sonra da bir 'başkan' şeklinde davranacak ve kısa bir süre sonra Türkiye başkanlık rejimine geçecektir. Türkiye hukuki olarak başkanlık rejimine geçmese de, AKP iktidarı döneminde bir sorun olmayacaktır. Ancak AKP'nin iktidarda düşmesi durumunda, iki başlılık gibi sorunlar ortaya çıkar. Zaten o döneme kadar AKP, ya yeni bir anayasayla ya da gerekli anayasal düzenlemeyle 'başkanlık' sorununu çözecektir.

Cumhurbaşkanlığı seçimi ile birlikte tartışma gündemine giren konulardan biri de Başkanlık sistemi. Türkiye'deki

siyasi ve idari sistemin aşırı merkezi niteliği ortada iken, Başkanlık sistemi mevcut rejimi daha da merkezileştirmeye mi? Başkanlık sistemi ile iktidar yapısının daha da otoriterleşeceğinden kaygı duyuluyor, buna ne dersiniz?

Genelde dünyadaki başkanlık sistemlerine baktığımızda, çoğunun federal bir yönetimi benimsediğini görmekteyiz; ABD, Rusya ve Hindistan gibi ülkeleri hatırla-

Türkiye, katı üniter bir sistem ile başkanlığı bir arada götüremez. Bu eşyanın tabiatına aykırıdır. Başkanlık sistemi, idari ve siyasi sistemin merkezileşmesinden ziyade, yetkilerin yerel hükümet ve yönetimlere bırakılmasını daha uygun bulur.

yalım. Türkiye, katı üniter bir sistem ile başkanlığı bir arada götüremez. Bu eşyanın tabiatına aykırıdır. Başkanlık sistemi, idari ve siyasi sistemin merkezileşmesinden ziyade, yetkilerin yerel hükümet ve yönetimlere bırakılmasını daha uygun bulur. Bir siyaset bilimi kitabında, ABD'de 80 000 'hükümetin' olduğunu yazar; çünkü başkanlık sistemi yönetsel özerkliği savunur. Yeri geldiğinde muhtar da bir 'hükümettir.'

Türkiye'de Başkanlık Sistemi'ne ilişkin tartışmaların son dönemde daha çok Başbakan Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı hesaplarıyla eşzamanlı gündeme geldiği biliniyor. Türkiye Başkanlık sistemine ne kadar hazır? Köklü ve bütünlüklü bir sistem değişikliğine gitmeden Türkiye'nin Başkanlık sistemine yönelmesinin ne tür sonuçları olabilir?

Türkiye toplumu, Osmanlı döneminde, yüz yıllarca monarşi ile yönetildiği için herkesin bilinçaltında güçlü bir lider algısı

bulunmaktadır. Yine herkes, en önemli sorunların, ancak güçlü bir lider ile çözülebileceğine inanmaktadır. Dolayısıyla toplum başkanlık sistemine bu anlamıyla hazırdır. Türkiye çok partili bir başkanlık sistemi modelini benimseyebilir. Yani ABD gibi iki partili değil; Fransa gibi çok partili bir başkanlık sistemi. Türkiye kuvvetler ayrılığı ilkesinde ABD'yi, çok partili sistem açısından da Fransa'yı model alabilir. Başkanlık sisteminin en önemli avantajlarından biri de, Türkiye'deki İttihat ve Terakî'nin devamı ve farklı versiyonları şeklindeki siyasi partileri ortadan kaldırma şansı tanınmasıdır.

Seçimle başa gelecek bir cumhurbaşkanı- nın Kürt sorununun çözümüne ne tür etkileri olabilir?

Seçimle başa gelecek bir cumhurbaşkanının Kürt sorununun çözümünde çok ciddi katkıları olur. Halk tarafından seçildiği için, eli her zaman güçlü olacaktır. Eski sistemde cumhurbaşkanı bir nevi 'noter' görevi yapar ve suya sabuna dokunmazdı. Ama artık o devir kapanıyor, cumhurbaşkanı, cumhurun taleplerini ve çıkarlarını esas almak durumundadır. İcradan uzak duramaz; çünkü artık icranın en temel taşlarından birini meydana getirmektedir.

Daha somut olarak soralım. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçil- mesi Çözüm Süreci'ni nasıl etkiler?

Başbakan Tayyip Erdoğan, Kürt meselesini çözme anlamında irade beyan etmiş, bu yolda önemli riskler üstlenmiş vizyon sahibi, dirayetli bir liderdir. Özal'dan sonra, bu meselenin önemini kavramış, belki de yegâne liderdir. Erdoğan, Kürt meselesini çözmenin, Türkiye'yi global bir aktör yapacağını biliyor ve bu yönde politikalar geliştiriyor. Zaten

**Seçimle başa gelecek bir cumhurbaşkanı-
nın Kürt sorununun çözümünde çok ciddi kat-
kıları olur. Halk tarafından seçildiği için, eli her
zaman güçlü olacaktır. Eski sistemde cumhur-
başkanı bir nevi 'noter' görevi yapar ve suya sa-
buna dokunmazdı. Ama artık o devir
kapanıyor, cumhurbaşkanı, cumhurun taleple-
rini ve çıkarlarını esas almak durumundadır.**

AKP iktidarı, Kürt meselesini çözmede, her zaman ana muhalefetin çok ilerisinde yer aldı. Sadece Kürt meselesi değil, temel hak ve özgürlükler konusunda da AKP muhalefetten ileriye gitti. Dünyanın hiçbir ülkesinde, en azında söylemde bile olsa, iktidarın muhalefetten ileri olduğu bir ülke yok. Dolayısıyla Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesi, Kürt meselesinin çözümünü daha da kolaylaştıracaktır.

Son soru şu; Kürtler cumhurbaşkanı seçi- minde nasıl bir tavır takınmalı?

İşte bu zor bir soru. Keşke sembolik de olsa, bir Kürt partisinin cumhurbaşkanı adayı olsaydı. Ama yok. Yine, keşke Selahattin Demirtaş, HDP adına değil, Kürt partisi olarak zihinlerde yer almış BDP adına seçimlere katılsaydı. Önce kendimle başlayayım: Ben oyumu, Irak Kürdistan'ının bağımsızlığını savunan adaya vereceğim. Benim için, Irak Kürtlerinin kendi kaderini tayin hakkı, Türkiye'deki iç politik hesaplardan çok daha önce gelir. Kürtlere gelince, birinci turda Selahattin Demirtaş'a oy verseler de, eğer Demirtaş ikinci tura kalmazsa, o zaman barışı savunan ve Kürt meselesini çözme anlamında irade beyan etmiş olan Başbakan Tayyip Erdoğan'a oy vermelidir.

Değerli katkılarınız için teşekkürler.

Ben de teşekkür ederim.

**Doç. Dr. Muş Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı*

Röportaj - Hevpeyvîn

“Tek başına başkanlık sisteminin kabulü, otoriterleşmeye kapı aralamaz”

Doç. Dr. Vahap COŞKUN *

Türkiye’de ilk kez cumhurbaşkanı halk tarafından seçiliyor. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz, bunun ne tür siyasi ve toplumsal sonuçları olabilir?

Cumhurbaşkanlığı, 27 Mayıs darbesinden sonra bir vesayet makamı olarak kurgulandı. Darbe sonrası oluşan siyasal sistem, halkın oyundan çıkan sonuca güvensizlik üzerine inşa edilmişti. Bunun için halkın verdiği kararı denetleyecek ve halkı kontrol altında tutacak mekanizmalar sistem içine monte edilmişti. Cumhurbaşkanlığı da bunlardan biriydi. Cumhurbaşkanlarından beklenen statükoyu muhafaza etmek, rejimin sınırlarını zorlayan iktidarlara hadlerini bildirmektir.

Gördüğü bu kritik işlev nedeniyle Cumhurbaşkanlığı seçimleri Türkiye’de hep sancılı oldu. 12 Eylül darbesinin nedenlerinden biri, 1980 öncesi parlamentonun bir cumhurbaşkanı seçememesiydi. 1980 sonrasında ise Özal ve Gül gibi makbul addedilmeyen kesimlerin temsilcileri Çankaya’ya aday oldu-

ğunda sistem bütün aygıtlarıyla direnç gösterdi; hatta Gül'ün adaylığı Genelkurmay'ın muhtıra vermesine bile neden oldu. Bu badire atlatıldıktan sonra ise Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi usulü getirildi. Bunun başlıca iki faydasının olduğu kanaatindeyim:

İlki, direnç odaklarının müdahale olanaklarının asgariye indirilmesidir. Halkın seçimi ile birlikte, parlamento içi dengelere ve ordu gibi siyaset dışı kurumların dayatmalarına dayanarak cumhurbaşkanı seçtirme dönemi sona ermiştir. İkincisi, bu değişimin siyasi partilerin davranış kodlarını da etkileyecek olmasıdır. Parlamentoda bazı hesaplara ve zorlamalara başvurularak toplumla hiçbir irtibatı olmayan kişilerin Çankaya'ya çıkarılması mümkündü. Ama artık bu imkân dışına çıktığından her siyasal parti halkın değerlerini ve hassasiyetlerini gözetmek ve adaylarını ona göre belirlemek mecburiyeti ile karşı karşıya kalmıştır. Bu da son derece önemlidir.

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi aynı zamanda birtakım riskler de barındırır. Bunlar da iki başlık altında toplanabilir: Biri, cumhurbaşkanı ile hükümetin farklı siyasi partilerden gelmesinin yaratacağı gerginliktir. İkincisi ise, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmenin verdiği demokratik meşruiyete dayanarak daha fazla yetki kullanmaya çalışmasıdır. Bu, hükümetle ile çatışma ihtimalini artırır.

Tam da bu nokta üzerinden devam edelim. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, bu makama gelecek kişiye geçmişten farklı artı bir meşruiyet sağlayacak. Halk tarafından seçilen bir cumhurbaşkanı ile yine halkın oyla-

rıyla oluşan TBMM'den gelen bir başbakan iktidar erkini nasıl paylaşacak? Üstelik bu konuda henüz anayasal bir düzenlemeye gidilmemiş iken...

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilecek olması parlamenter sistemin ortadan kalkması anlamına gelmez. Nitekim halkın seçimiyle cumhurbaşkanlarının göreve geldiği ve parlamenter rejimle yönetilen ülkeler de (Avusturya, Portekiz, Finlan-

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinin başlıca iki faydasının olduğu kanaatindeyim: İlki, direnç odaklarının müdahale olanaklarının asgariye indirilmesidir. Halkın seçimi ile birlikte, parlamento içi dengelere ve ordu gibi siyaset dışı kurumların dayatmalarına dayanarak cumhurbaşkanı seçtirme dönemi sona ermiştir. İkincisi, bu değişimin siyasi partilerin davranış kodlarını da etkileyecek olmasıdır.

diya, İrlanda, vb.) vardır. Eğer Cumhurbaşkanı, parlamenter rejimin alamet-i farikası olan sembolik yetkilerle donatılmışsa ve bu sınırlar içinde kalmaya meyyal ise, sistemde herhangi bir aksaklı söz konusu olmaz. Ama eğer cumhurbaşkanına yürütmeye de müdahil olabilecek denli yetkiler verilmişse ve cumhurbaşkanı seçilecek olan şahıs da bu yetki alanını genişletme çabasıdaysa, bu takdirde cumhurbaşkanı ile hükümet arasında yönetim noktasında sıkıntılar baş gösterebilir.

Türkiye'deki asıl sorun da budur. Cumhurbaşkanlığına önemli yetkiler verilmiştir. Erdoğan, Cumhurbaşkanı olması halinde bu yetkileri sonuna kadar kullanacağını belirtmektedir. Bunun devlet yönetimini nasıl etkileyeceği zaman içinde görülecektir. Sanırım bir dönem, anayasa değişikliği yapma gücü olmadığından, mevcut sistem zorlanarak devam ettirilecektir. Eğer AKP 2015 seçimlerinde ana-

yasayı değiştirecek bir güce ulaşırsa, anayasal sistem değişikliğine (yarı-başkanlık veya başkanlık) gitmeyi deneyecektir.

Cumhurbaşkanlığı seçimi ile birlikte tartışma gündemine giren konulardan biri de başkanlık sistemi. Türkiye’deki siyasi ve idari sistemin aşırı merkezi niteliği ortada iken, başkanlık sistemine olası bir yöneliş mevcut rejimi daha da merkezileştirmeye mi? Başkanlık sistemi ile iktidar yapısının daha da otoriterleşeceğinden kaygı duyuluyor, buna ne dersiniz?

Türkiye’de parlamenter rejimi kutsayan bir literatür var. Sanki bir rejim parlamenter olmaz ise, o rejimin demokratik olma şansı yokmuş gibi bir algı yaratılıyor. Oysa gerçekte parlamenter, yarı-başkanlık ve başkanlık birer hükümet sistemidirler ve her üçü de demokrasi ile bağdaşır. Bu itibarla denilebilir ki, tek başına başkanlık sisteminin kabulü, otoriterleşmeye kapı aralamaz. Kaldı ki otoriterleşme salt hükümet sistemi ile ilintili bir durum da değildir. Ben otoriterlik ile başkanlık sistemi arasında doğrudan bir bağ kurmanın yanlış olduğunu düşünüyorum. Burada önemli olan, nasıl bir başkanlık sistemi kurduğunuz, bu sistemde checks and balances (kontrol ve denge) mekanizmalarına ne ölçüde yer verdiğinizdir. Bu bağlamda yapılması gereken halen hâkim olan merkezi sistemin yerine adem-i merkeziyetçi bir sistemi geçirmek, hak ve özgürlükleri anayasal teminat altına almaktır. Bunlar yapıldığında başkanlık sistemi içinde de demokrasiyi tahkim etmek mümkün olur.

Türkiye’de başkanlık sistemine ilişkin tartışmaların son dönemde daha çok Başbakan Erdoğan’ın cumhurbaşkanlığı hesaplarıyla eşzamanlı gündeme geldiği biliniyor. Türkiye başkanlık sistemine ne kadar hazır? Köklü ve bütünlüklü bir sistem değişikliğine gitmeden Türkiye’nin başkanlık sistemine yönelmesinin ne tür sonuçları olabilir? Bu konuda karşılaşılabilecek olası sorunları aşmak için ne yapılabilir?

Evet, Türkiye’de hem yandaşlarının hem de karşıtlarının kapıldıkları bir “Erdoğan takıntısı” var, dolayısıyla tüm meseleler Erdoğan üzerinden konuşuluyor. Erdoğan

Ben otoriterlik ile başkanlık sistemi arasında doğrudan bir bağ kurmanın yanlış olduğunu düşünüyorum. Burada önemli olan, nasıl bir başkanlık sistemi kurduğunuz, bu sistemde checks and balances (kontrol ve denge) mekanizmalarına ne ölçüde yer verdiğinizdir. Bu bağlamda yapılması gereken halen hâkim olan merkezi sistemin yerine adem-i merkeziyetçi bir sistemi geçirmek, hak ve özgürlükleri anayasal teminat altına almaktır.

bir fikri ortaya attığında –içeriği ne olursa olsun- yandaşları cansiperane bir şekilde savunuyorlar, karşıtları da muhalifleri de kategorik olarak karşı çıkıyorlar. Bu, sağlıklı bir durum değil. Kişiler üzerinden değil sistem üzerinden konuşmakta fayda var.

Parlamentarizm, Britanya geleneği içinde şekillenmiş bir sistemdir. Başkanlık ise, otoriterleşmenin önüne set çekmek için Amerika’da teorize edilmiş bir sistemdir. Amerikan tarzı bir başkanlığın iki temel unsuru vardır: Biri, yürütmenin tek başlı olması ve yetkilerin başkanda toplanmasıdır. Parlamentarizmde olduğu gibi Cumhurbaşkanı ve Hükümetten oluşan ikili bir yürütme yoktur. İkincisi ise, Başkan’ın ve

Meclis'in karşılıklı olarak bağımsızlıklarıdır. Başkan, yasama faaliyetine; Meclis de yürütme faaliyetine katılmaz. Başkan, Meclis'i feshedemez; Meclis de Başkan'ı görevinden uzaklaştı-

ramaz. Başkanlık, kuvvetlerin (yasama, yürütme ve yargı) sert ayrılığına dayanır; kuvvetler yapılarında, fonksiyonlarında ve ilişkilerinde bağımsızdırlar.

Bunun yanında iyi işleyen bir başkanlık sistemi; idari yapılanmada adem-i merkezileşmeyi, seçim sisteminin değişimini, hakların güvenceye bağlanmasını ve yargının bağımsızlığını ve tarafsız kılınmasını gerektirir. Kısacası iyi işleyen bir başkanlık için, köklü bir değişikliğe ihtiyaç vardır.

Türkiye bu aşamada, kısaca tarif edilmeye çalışılan şekliyle bir başkanlık sistemine henüz hazır değil. Türkiye'nin kısa vadede böyle kapsamlı bir değişikliğe gideceğini ve hemen başkanlık sistemine geçeceğini de düşünmüyorum. Erdoğan ilk etapta partili cumhurbaşkanı ve yarı-başkanlık gibi modelleri zorlayacaktır. çünkü bu daha sınırlı değişiklik yapmayı gerektiren ve daha erişilebilir bir hedef olarak görünüyor.

Seçimle başa gelecek bir cumhurbaşkanının Kürt sorununun çözümüne ne tür etkileri olabilir?

Bu, elbette, cumhurbaşkanı seçilecek kişinin Kürt meselesindeki perspektifine bağlı bir durumdur. Özgürlükçü ve sorun çözücü bir bakışla meselelere yaklaşan bir cumhurbaşkanı, demokratik çözüme ivme kazandırabilir. Yapacağı atamalarla, emri altında çalışan kurumlara yaptıracığı çalışmalarla, vereceği kararlarla ve hükümet

Özgürlükçü ve sorun çözücü bir bakışla meselelere yaklaşan bir cumhurbaşkanı, demokratik çözüme ivme kazandırabilir. Yapacağı atamalarla, emri altında çalışan kurumlara yaptıracığı çalışmalarla, vereceği kararlarla ve hükümet üzerindeki etkisiyle çözüme ciddi bir katkı sunabilir.

üzerindeki etkiyle çözüme ciddi bir katkı sunabilir. Devletin başı olarak, hak ve hürriyetler dâhilinde bir çözümün gerekliliğine kitleleri ikna edebilir. Bu özellikleri taşımayan veya

aksi istikamette hareket eden bir cumhurbaşkanının ise çözümü güçleştireceği aşikârdır.

Daha somut olarak soralım. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesi Çözüm Süreci'ni nasıl etkiler?

Erdoğan gerek adaylığını açıkladığı toplantıda ve gerekse vizyon belgesinin sunumunu yaptığı toplantıda, somut olarak iki meseleye değindi: Biri Gülen Cemaati ile mücadeleye devam edeceğiydi. Diğeri ise çözüm sürecinin çok daha güçlü bir şekilde sürdürüleceği ve derinleştirileceğiydi. Erdoğan, çözümün toplumun her kesiminde destek aldığını görüyor, bu nedenle çözümü -hem Doğu'da hem Batı'da- kampanyasının temel motifi haline getiriyor. Süreç, aslında Türkiye'nin geleceğini ifade ediyor. Zira sürecin beklediği gibi ilerlemesi ve arzu edildiği şekliyle nihayete ermesi, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi istikrarını sağlaması ve demokrasisini konsolide etmesi anlamına geliyor. Erdoğan'ın bunu gördüğü ve cumhurbaşkanı olması halinde sürecin tahkim edilmesine çalışacağı kanısındayım.

Son bir soru, Başbakan Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesi halinde AKP bakımından bir ANAP'laşma süreci söz konusu olabilir mi, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bir partinin güçten düşmesi, yalnızca kendi içindeki gelişmelere değil, aynı zamanda diğer partilerin de göstereceği performansa bağlı. ANAP karşısında DYP ve SHP, Özal'ın karşısında Demirel, Erbakan, Türkeş gibi önemli rakipler vardı. Fakat bugün böyle bir durum yok; muhalefet hem parti hem de lider düzeyinde çok zayıf. Bu da AKP'nin şansını artırıyor.

Bu sorunuz, AKP'liler için bir endişe kaynağı. Gerçekten de hatırı sayılır miktarda AKP'li Erdoğan'ın partinin başından ayrılması halinde partinin birliğini koruyamayacağını düşünüyor ve korkuyorlar. Muhalefet için ise bu soru, bir temenni niteliğinde. Erdoğan ile siyasi alanda baş edemediklerini düşünen muhalifler, onun cumhurbaşkanı olmasını ondan kurtulmanın en kestirme yolu olarak görüyorlar. Bu muhalifler, Erdoğan'ın Çankaya'ya çıkmasının ertesinde AKP'nin bütünlüğünü koruyamayacağını, küçüleceğini ve bunun da kendilerinin AKP ile rekabet edebilmelerine fırsat vereceğini düşünüyorlar. Ben, AKP'nin bir ANAP'laşma yaşayacağını düşünmüyorum. Bir kere AKP ile ANAP arasında çok büyük farklar var. AKP, ANAP'a kıyasla çok daha kurumsallaşmış bir parti. AKP'nin, toplumsal desteği ANAP'tan çok daha fazla. ANAP %

45'ten % 21'e düşmüştü, AKP ise % 34'ten % 50'ye çıktı. Yani ANAP her seçimde oyunu eritirken AKP her seçimde oyunu yükseltti. Erdoğan'ın partiye hâkimiyeti Özal'dan çok daha yüksek. ANAP'ta dört eğilim vardı ve bunları Özal'ın karizması bir arada tutuyordu. Özal ayrıldı-

ğında birlikte olmalarını sağlayan unsur da ortadan kalktı. Oysa AKP'de ideolojik kenetlenmişlik ANAP'ın çok üstünde. Yani hem zaman, hem koşullar ve hem de partiler çok farklı. AKP, ANAP'a oranla bütünlüğü koruma noktasında çok önemli avantajlara sahip.

İkinci olarak, bir partinin güçten düşmesi, yalnızca kendi içindeki gelişmelere değil, aynı zamanda diğer partilerin de göstereceği performansa bağlı. ANAP karşısında DYP ve SHP, Özal'ın karşısında Demirel, Erbakan, Türkeş gibi önemli rakipler vardı. Fakat bugün böyle bir durum yok; muhalefet hem parti hem de lider düzeyinde çok zayıf. Bu da AKP'nin şansını artırıyor.

** Doç. Dr. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim görevlisi*

Kürdistan artık hayal değil

Savaş yalnız sınırlarda olmaz. Savaş bir milletin topyekûn ateşe girmesidir. Eğer bu bütünlük sağlanmamışsa zafer tesadüfî, yenilgi kaderdir...

Murat DAĞDELEN

Murat DAĞDELEN

Kürtler, yüzyıllardır kendilerini yönetme imkânlarından mahrum kalmış bir halk olarak, ülkelerinin hiç olmazsa bir parçasında devletlerini kurmaya çok yakınlar. Çünkü tarihin hiç bir döneminde koşullar, halkımız için bu kadar elverişli fırsatlar sunmamıştı.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı imparatorluğunun kaybettiği topraklarda, İngiltere ve Fransa yeni devletler kurarken, Kürtlere kendi devletlerini kurma imkânı tanınmadı. Böyle olmasının faturasını, sadece emperyal güçlerin, Kürtleri denklem dışında tutan sevimsiz yaklaşımlarına kesemeyiz. Bizim, siyasal coğrafyaların yeniden belirlendiği her dönemde, 'Dışarıda kalma becerimizi' de göz ardı etmemeliyiz. O süreçlerde Kürtlerin ekonomik, siyasi, askeri, örgütsel ve entellektüel çabalarının bağımsız bir Kürt devleti kurmaya yetecek düzeyde olmadığını da ayrıca kabul etmemiz gerekiyor. Coğrafi ve toplumsal alt üst oluş süreçlerinde, neler olabileceğinin farkında olmak ve buna göre hazırlık yapmak zorunludur. Doğru bir biçimde konumlanmak, kurumsal aklın

önderliğinde gelişmeleri yönlendirebilmek, size tarih yapıcılarının yanında, kendi geleceğinizi belirleme hakkını, avu-

cunuza alma imkânını doğurur.

Eğer toplumsal güçler arasında siyasal ve iradi birliktelik sağlanamamışsa, ortak aklın yön verdiği kurumlar oluşmamışsa, toplumun bütün kesimleri arasında uygun bir siyasal konsensüs yoksa, gerekli olan ekonomik, askeri ve diplomatik tedbirler alınmamışsa, sizin tarihi yapanların masasında oturmaya ve irade beyanında bulunmaya hakkınız yok demektir.

Kürdistan'ın Güney parçasındaki siyasal güçlerin, yüzyılda bir ortaya çıkan olanaklara bu kez sıkı sıkıya sarıldıkları, iç ve dış dinamikleri harekete geçirdikleri görülüyor. Bu kez Kürtler, hazırlıklı ve devletlerini kurmaya aday bir konuma gelmişlerdir. Hem içteki koşullar hem de dış etkenler buna olanak sunuyor. Uluslararası siyasal konjüktör çok uygun görünüyor. Şartlar ve Kürtler yeterince olgunlaştı. Saddam'ın devrilmesinden sonra geçen sürede, Şii ve Sunni bölgelerle kıyaslandığında Güney Kürdistan yönetimi, hükümlerlik alanında ekonomik, siyasal ve toplumsal istikrarı sağlamıştır. Seküler ve Ortadoğu gerçekliği ile değerlendirildiğinde olabildiğince demokratik bir rejim kurmuştur. Kürdistan'da yaşayan farklı etnisite, dil ve inanç gruplarına büyük bir özgürlük alanı açılmıştır. Toplum güvenlik içinde yaşamaktadır. Bütün bunlar zaten bir devlet için gerekli olan alt yapının uzun zamandır Kürdistan'da oluşturulduğunu göstermektedir.

Özellikle Musul'un IŞİD tarafından ele geçirilmesi sonrası ortaya çıkan gelişme-

Kürdistan'ın Güney parçasındaki siyasal güçlerin, yüzyılda bir ortaya çıkan olanaklara bu kez sıkı sıkıya sarıldıkları, iç ve dış dinamikleri harekete geçirdikleri görülüyor. Bu kez Kürtler, hazırlıklı ve devletlerini kurmaya aday bir konuma gelmişlerdir. Hem içteki koşullar hem de dış etkenler buna olanak sunuyor. Uluslararası siyasal konjüktör çok uygun görünüyor.

ler, Güney Kürtlerinin artık Şii ve Sunni arapları ile bir dönem için geçerli olan geçici yol arkadaşlıklarının sonuna geldiğini ifade

ediyor. ABD ve müttefiklerinin, Irak'a girip Saddam'ı devirdiklerinden bu yana 'anlaşılır' bir biçimde zorla bir arada tutmaya çalıştığı üç topluluk ayrışıyor.

Batılıların, Kürt, Şii ve Sünnilerin, bir arada yaşamalarının, tarihsel, siyasal, inançsal, kültürel ve etnik nedenlerle mümkün olmadığını anlamaları için, belki de Irak hükümetinin başına Maliki gibi çapsız bir Şii bağnazı ve IŞİD'in ortaya çıkarak bölgeyi insan mezbelesine çevirmesi gerekiyordu. Bu gerçekleşmiş görünüyor.

Batılılar, Ortadoğuluların, onlar açısından çok anlamsız görünen, toplumsal reaksiyonlarını anlamaya çalışsa dursun, Irak'taki gelişmeler hangi çözümlerin daha rasyonalist olduğunu gün geçtikçe gözler önüne serdi. Ortadoğu'nun tarihsel dokusundan süzülen gerçekler karşısında, eski statükocu argumanların bir anlamı kalmadı. İran ve kimi Arap devletlerinin 'Irak parçalanmamalı' adı altında sürdürmeye çalıştıkları siyasetin, herhangi bir pratik değerinin olmadığını anlamaları da uzun sürmeyecektir.

Irak'ın Şii ve Sunni bölgelerinde Saddam'ın düşürülmesinden bu yana devam eden, ekonomik, siyasal ve toplumsal istikrarsızlık daha epey bir zaman süreceğe benziyor. Bu alanlarda anti demokratik ve özgürlüklerin olmadığı rejimler oluşmuştur. Dinsel inançların yön verdiği topluluklar, bir birlerini yok etmeyi amaçlayan acımasız bir şiddet sarmalında atomlarına kadar bölünmüştür. Köklerine kadar ayrış-

miş ve ayrışmakta olan bu toplulukları bir arada tutmaya ve birlikte yaşamaya zorlamak yanlıştır. Daha kötü gelişmelere yol açabilecek bir siyaset yönelimidir.

Güney Kürdistan için, herşey olumlu görünürken, aynı zamanda İran ve IŞİD gibi Kürdistan'ı her an büyük bir yangının içine çekebilecek güçlerin varlığı, tehdit olarak durmaktadır. Bu nedenle Güney Kürdistan, çok ciddi potansiyel riskler altındadır. İran, Irak merkezi hükümeti, IŞİD ve diğer Araplar bağımsız bir Kürt devleti kurulmasına karşıdır. Engellemek için ellerinden gelen herşeyi yapacaklarını deklere etmişlerdir. Bu deklasyon 'Bağımsızlık için savaş' ihtimalini güçlendirmektedir. Böylesi bir durum öncesinde Kürdistan yönetiminin ciddi ittifaklara ihtiyacı olacak.

Batılı güçler, İsrail ve Rusya olası bir bağımsızlık ilanına karşı çıkmayacaklarını çeşitli yetkilileri aracılığıyla

ifade ettiler. Şimdilik kaydıyla ABD'nin, Irak'ın parçalanmamasını savunan eski doktrine bağlı olduğu görünüyor. Nedenleri biliniyor; ABD Irak'ta kurulacak bir Şii devletinin İran'ın nüfuz alanına dâhil olacağını ve İran'ın bölgesel genişlemesine yardımda bulunacağından endişe ediyor. Ayrıca Sunni bölgesinde oluşacak devletin üzerinde, herhangi bir etkisinin olamayacağını ve gelişmekte olan radikal islamcılığın büyük belalara neden olacağını düşünüyor. Her iki durumda da bölgesel çıkarlarının ve İsrail'in güvenliğinin büyük bir risk altına gireceğini hesaplıyor. Görünen o ki, 'Irak'ın dağılması durumunda, Kürtlerin bağımsız bir devlet kurmalarının hakları olduğunu' söyleyen Türkiye ile Güney Kürdistan yönetimi

arasında, AKP hükümeti ile birlikte başlayan sıcak ilişkiler, stratejik ortaklığa doğru evriliyor. Böyle olmasında Kürtler açısından herhangi bir sakınca yok. Suriye'de ve Irak'ta ortaya çıkan gelişmeler, her gücün pozisyonunu yeniden gözden geçirmesine ve farklı arayışlara girmesine neden oldu. Ortadoğu'da ki güçler ayrışmasında aynı eksen içinde yer alan Türkiye ve Kürdistan yönetimi, koşulların olgunlaşmasıyla ilişkilerini daha da ileriye götürüyor. Karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı olarak gelişen ortaklık, eşit iki tarafın, yani hükümran olan iki devletin birlikte hareket ettiği, doğal ve siyasetin özüne uygun bir ilişki olacaktır. Ayrıca iki toplumun kültürel dokusu, tarihsel ilişkileri, ekonomik, sosyal imkânları ve siyasal ter-

cihleri buna daha fazla imkân vermektedir. Türkler ve Kürtler, Ortadoğu halkları arasında en arzulu Batılılaşma istemine

Görünen o ki, 'Irak'ın dağılması durumunda, Kürtlerin bağımsız bir devlet kurmalarının hakları olduğunu' söyleyen Türkiye ile Güney Kürdistan yönetimi arasında, AKP hükümeti ile birlikte başlayan sıcak ilişkiler, stratejik ortaklığa doğru evriliyor. Böyle olmasında Kürtler açısından herhangi bir sakınca yok.

sahip olmaları nedeniyle özgün bir konumdadırlar. Doğulu halklar olsalar da, yüzleri batının evrenselleşmiş değerlerine dönüktür.

İlişkilerin istenilen düzeye gelmesi ve maksimum verim alınabilmesi için, Türk devletinin, öncelikle Kuzey Kürtleri ile barışması ve Kürt sorununu kabul edilebilir bir biçimde çözmesi ile mümkündür. Fakat ne yazık ki hükümet tarafının çözüme ilişkin köklü bir projesi yoktur. Sorunun ismini koymaktan ve niteliğini belirlemekten ısrarla uzak duruyor. Kurumsal çözümler yerine palyatif, kalıcı bir değeri olmayan uygulamalarla çözümünü durmadan erteliyor. 'Benim için artık Kürt sorunu çözülmüştür' demekle sorun bitirilmiş olmuyor. Tam tersine böyle yaklaş-

makla problem daha karmaşık ve içinden çıkılmaz hale geliyor.

Öcalan'ın ve onun temsil ettiği hareketin de, sorunun ağırlığıyla orantılı siyasal bir çözüm projesi bulunmuyor. Öcalan'ın ve PKK'nin söylediklerine bakıldığında, üzerinde düşünebileceğimiz değerlerde bir şey olmadığını görüyoruz. İnsanların kafasını muğlâklaştıran ve çözüme herhangi bir katkısı olmayan söylemler, İmralı'dan topluma durmadan enjekte ediliyor. Böylelikle Kürt toplumu güçsüzleşiyor ve ne istediğini bilmez bir duruma düşüyor. Zamanını ve enerjisini 'Ekolojik Toplum, Ortadoğu Halklar Konfederasyonu' gibi boş söylemlerle harcıyor. Bu kerameti kendinden menkul sözlerin Kürtlere hiç bir yararı yoktur. Boş anlamsız ve içerikten yoksun tespitlerin tartışılıp değerlendirilmesi de gerekmemektedir. Çünkü Öcalan'ın tespit ve istemleri Kürt toplumuyla alay etmekten başka anlamlara sahip değildir. Örneğin 'Biz devlete karşıyız veya devlet istemiyoruz' tespitinde bulunan birilerinin bütün devlet oluşumlarına karşı olması gerekmez mi? Öcalan ve çevresinin, 'Biz devlete karşı olduğumuz için, Türk devletine de karşıyız, Türk devleti de olmasın' demesi gerekmiyor mu? Ama onların 'Biz devlete karşıyız' söylemiyle 'Biz Türk devletine karşı değiliz ama, Kürtlerin devlet kurmasına karşıyız' demek istediklerini anlamak gerekiyor. Aynı zamanda Federasyona ve Özerkliğe karşı olduğunu defalarca açık-

Fakat iki tarafın da sorunun özüne dokunmayan yaklaşımları, çok ciddi tahribatlara yol açabilecek riskler taşımaktadır. Uzun vadede böyle devam edemez. Eğer soruna zamanında, doğru yaklaşılmaz ve çözüme kavuşturulmaz ise Türkler'le Kürtler arasında aynen Irak'ta Şii'lerle Sunni'ler arasında gerçekleşen bütünlüklü kopuş yaşanabilir. Ve bir daha hiç bir şey eskisi gibi olmaz.

layan Öcalan'ın, böylelikle Kürt sorununun gerçek anlamda çözümünden uzak durduğunu ve Kürtler adına onların haklarını kurumsallaştıracak ve güvencelere bağlayacak istemlere karşı olduğunu beyan etmiş oluyor. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Kuzey'de silahların susması olumludur ve mutlaka sürüdürülmesi gerekmektedir. Silahların olmadığı bir süreç özellikle Kürtler için çok olumlu gelişmelere yol açar.

Fakat iki tarafın da sorunun özüne dokunmayan yaklaşımları, çok ciddi tahribatlara yol açabilecek riskler taşımaktadır. Uzun vadede böyle devam edemez. Eğer soruna zamanında, doğru yaklaşılmaz ve çözüme kavuşturulmaz ise Türkler'le Kürtler arasında aynen Irak'ta Şii'lerle Sunni'ler arasında gerçekleşen bütünlüklü kopuş yaşanabilir. Ve bir daha hiç bir şey eskisi gibi olmaz.

Umarım Türk yöneticileri Ortadoğu'da ki resme bakıp, daha akılcı bir siyasal tutum benimser ve Kürtlerle eşit ve gönüllü birliklik esasına dayalı bir ilişki kurarlar. Sözün özü: Yüzyıllar sonra hiç olmazsa Kürdistan'ın bir parçasında Kürdistan devleti artık hayal değil.

Hevpeyvîn - Röportaj

“Birastî silogana serxwebûne gelekî xweş û şêrîn e, û divê rojekê ev xewin were cî-bicî kirin, lê birastî pêkanîna vê siloganê li ser erdê ne hêsane.”

Elî ŞEMDÎN*

Wek hûn dizanin, li pey dagirkirina Musilê ji aliyê DAIŞê ve, rewşa siyasî li Iraqê serûbin bû. Li gor we Iraq ku ve diçe? Hûn paşeroja Iraqê çawa dibînin?

Derbasbûna DAIŞê li her şûnekê nîşana xerabiyê ye. Ji ber ku ne veşartiyê ev rêxistina Islamî ye û tûndrewê, ew bi xwe tê jimartin weke beşek ji rêxistina EL-QAIDE e ye. Eger bi ser kevê EL-QAIDE bi ser dike ve.

Lewma her pêşketinek ji vê hêza tûndrewê û tîrorist re, nexasim li ser sînore Herêma Kurdistan be, di bê ciyê metirsiyeke mezin û tirsnak, divê Kurd lê gelekî şiyar bin.

Bi rastî pêşveçûna DAIŞê li Iraqê, wê dixê rewşeke nû û taze de, û wê ber bi guherînên mezin ve tajoyê û ber bi qûnaxeke ne diyar tirsnak ve dibê.

Bi rastî, ev pêşveçûna DAIŞê û bi vî rengê diramatîkî, hukûmeta Malikî ber bi kirîzake siyasî mezin ve bir, ku êdî hemî pêkhatên Iraqê daxwaza dest ji kar kişandina Malikî dikin, û pozbilindiya Malikî û guhnedana wî ji van daxwazan re rewşa

Îraqê ber bi parçebûn û ji hevketinê ve dibe, nexasim ji alî Herêma Kurdistanê ve, ku îro hemî qada Kurdistanê li Îraqê vege-randiye nav sînorê xwe.

**Niha li Kurdistana Başûr de alternatifa (babeta) serxwebûnê bi awayeke ciddî tê nîqaş-
kirin. Gelo ji bo ragihandina dewleteke serxbixwe hûn rewşa Kurdistanê çawa dinirxînin? Beriya her tiştî Kurd bixwe ji bo gaweke wiha dirokî amade ne?**

Birastî silogana serxwebûne gelekî xweş û şêrîn e, û divê rojekê ev xewin were cîbicî kirin, lê birastî pêkanîna vê siloganê li ser erdê ne hêsane, gelek şert u mercên girîng û giran hene, pirsê mezin ewe : Gelo ew şert û merc peyda bûne ?!. Yê min bixwe ez gelekî ditirsim ku ne hatine amadikirin û hazirkirin, û eger wa bê ji xwe êdî destkeftiyên hene jî dikevin metirsiyê de, û biryareke weke vê cîyê pirsî-yariyêke dîrokî ye, bi silogana tenê nabê.

Serokê Herêma Kurdistanê rêzdar Mesud Barzanî ji Parlamentoya Kurdistanê xwest ku ji bo referandûmê tarîxek were destnîşankirin. Da kû Kurd derbarê paşeroja xwe da biryar bidin. Hûn daxwaza referandûmê çawa dinirxînin? Wê referandûm feydeyeke çawa ji Kurda re bîne?

Ji xwe kêşe ne di referandûmê de ye, tevî giringiya wê jî heye, ji ber ku hîlbijartinên Kurdisatan û Iraqê yên ku vê dawiyê hatin li darxistin, ewan bi xwe li cîyê referandûmê de encam dan, nexasim li Kerkûk ku Kurdan bi xwe 8 kursî ji tevaya 12 kursîyan bi destxistin, Ev bi xwe referendom bû li ser Kurdistaniya wan nawçan, lê tevî vê yekê jî eger referendom were kirin, ew jî dibe fişarek din li ser hukûmeta Bexdê ji bo qebûlkirina hemî mafên

Gelo dewletên herêmî yên ku Kurdistan di nav wan de hatiye parçekirin, ewê qebûl bikin li ser sînorê wan dewlata kurdî werê damezrandin? Weke ku ez têdigihim heta roja îro ew qet qebûl nakin, lewma bawer nakim dewletên cîhanî ji bo bercewendiyên xwe li gel wan, piştgiriya dewleta Kurdî bikin.

Kurd yê destûrî, nexasim Mada (140) ku îro li ser erdê hatiye cîbicî kirin bi saya pêşmergek qehreman.

Ji bo ragihandina Dewleta Kurdistanê ya serbixwe hûn rewşa navdewletî çawa dibînin? Gelo şert û mercên cîhanê ji bo dewleteka Kurdi çiqas gun-caw e?

Raste biryara dawî divê ji cem dewletên cîhanê yê mezin ve werê sitandin, ew jî heta niha ne diyare ku bi rastî û bi eşkere piştgiriya dewleta Kurdistan ya serbixwe dikin, lê ya giringtir ewe : Gelo dewletên herêmî yên ku Kurdistan di nav wan de hatiye parçekirin, ewê qebûl bikin li ser sînorê wan dewlata kurdî werê damezrandin? Weke ku ez têdigihim heta roja îro ew qet qebûl nakin, lewma bawer nakim dewletên cîhanî ji bo bercewendiyên xwe li gel wan, piştgiriya dewleta Kurdî bikin. Ya rast û dirist ewe ku şert û mercên piştgiriya kurdan îro amadene ji her wextî bêtir, tenê ji bo bi dest xistina mafên xwe yê di destûra îraqê de hatine destnîşan kirin îro cîbicî bikin, ne xasim Madeya 140 û pirsê Petrol û Pêşmerge jî..

Elbet Sûriye naxwaze dewletek Şîa wek Iraq hilweşe. Wê helwesta dewleta Sûriyê di derbarê ragihandina dewleta Kurdi çi be gelo?

Wek hûn dizanin, îro roj dewlet li Sûrî nemaye, tenê rêjîmek dirinde û xwînmij li Sûrî hîna maye û berdewame di kuştin û

Kurdistan yek parçe bû, û her divê bibe yek, çi îroj be yan rojeke dinê, lewma her gavek posetîv li her parçekî Kurdistanê ber bi vê armancê ve were avêtin, hêviyan wê li cem parçê dinê geştir û mezintir bike. Ragihandina serxwebûnê, wê yekser bandora xwe bidê ser parçê din bi başî û nebaşiya xwe ve.

wêrankirina xelkê Sûrî de, Lewma ev rejîm îro ne gelekî xema wêye dewleta kurdî hebe yan na, lê di warê istratîcî de ne tenê ne bi dewleta kurdî re ye jî, li aliyê din ew û rejîma Iraq û Iranê hemî yek rengin (Şîa)ne, her biriyarek di derbara serxwebûnê de bidin, bê guman wê jî Sûrî li gel wan be.

Hilweşandina Iraqê û avakirina dewletek Kurdistan wê bandorek çawa bike li ser rewşa Sûriyê ya îro?

Weke me got, wê rêjîma Sûrî pêşwaziya hilweşandina Iraqê û avakirina dewletek Kurdistan bi xurtî neke, her wiha Oposiyona Sûrî jî wê ne li gel be ji ber ku heta vê kêlîkê jî oposiyon hîna bi mêjiyê Partiya DAÎŞ difikirê derbarê pirsê kurd de, Lê eger werê û dewleta Kurdistan were avakirin, bê guman wê bandoreke mezin bixe ser parçê din.

Hûn helwesta Amerikayê ya derbarê serxwebûna Kurdistanê çawa dixwînin?

Piştî ruxandina Sedam û Rejîma wî, û avakirina fîdraliyê li Herêma Kurdistanê, û serkeftina vê ezmûna demoqrasî, ku bû navtedaneke mezin ji Emerîka re, ku dostaniya kurdan bike, lewma bawer nakim Emerîka di nava xwe de li dijî dewleta kurdî be, lê bi fermî û bi eşkere qet nakê ji ber bercewendiyên we yên 100% girêdayê bi dewletên mina Turkiya ve.

Ragihandina serxwebûna Kurdistanê wê bandorek çawa li ser çareserkirina pirsê Kurd li parçeyên dî yê Kurdistanê bike?

Kurdistan yek parçe bû, û her divê bibe yek, çi îroj be yan rojeke dinê, lewma her gavek posetîv li her parçekî Kurdistanê ber bi vê armancê ve were avêtin, hêviyan wê li cem parçê dinê geştir û mezintir bike. Ragihandina serxwebûnê, wê yekser bandora xwe bidê ser parçê din bi başî û nebaşiya xwe ve.

Di vê derbarê de çi dikeve li ser milê hêzên siyasi li yên parçeyên dî yê Kurdistanê?

Baştirîn alîkarî ewe, ku her yek li parçê xwe xebata xwe xurtir bikê, û yekrêziya xwe pêkbînê, ku êdî rê hesantir bibe li pêşiya pêkanîna Kongireya Netewî ya Kurdistanî, û heryek ji me rahêjê barê xwe li ser milê xwe, bi baweriya min ev baştirîn alîkariye ji bo tevgera siyasî û hukûmî re li Herêma Kurdistan, Em êdî barê xwe jî nexin ser şanê wan.

Tiştêkî din ku hûn lê zêde bikin?

Pendeke kurdî dibêje: Heft çîrokê hirçê hene, tev jî li ser Heba Hirmêne, yê me jî her tiştêkî werê gotin divê li ser yekrêziya kurdan be, gelo heye rojekê xewna Ehmedê Xanê werînin cî û bibin yek, ev bi xwe bastirîn rêye ber bi avakirina kurdistanê yekbuyî û serbixwe ve!!.

Gelek sipas ji bo bersivên we.

Sipas bo we jî, her serkeftî bin.

**Endamê Komîta Navendî (PDPKS)
û nûnerê PDPKS li Herêma Kurdistan*

Hevpeyvîn - Röportaj

“Nabe Kurd ji konfederaliyê kêmtir razî bin”

M. Salih Qadirî *

Wek hûn dizanin, li pey dagirkirina Musilê ji aliyê DAÎŞê ve, rewşa siyasi li Iraqê serûbin bû. Li gor we Iraq ji ku ve diçe? Hûn paşeroja Iraqê çawa dibînin?

Mesele ne tenê Daiş e, rast e Daişê êrîş kiriye ser Mûsilê, lê ger li deverên Sunnî akincî de nerazîbûn li hemberî hikûmeta Malikî li holê de nebûya û sunneyan hest bi perawêzxistin û dûrdîtina xwe ji desthilatê û dem û dezgehên hikûmetê nekiribûn û nifûz û bandora Komara Îslamî bi ser hikûmeta Malikî de nedîtibûn, tu carî Daişê nedikarî bi vî awayî êrîşê bike û wusa bilez dest bi ser Mûsil û deverên din de bigre. Lewre eva ku niha li wan deveran de heye, zêdetir wekî nerazîbûna sunneyan e û Daişê jî mifah ji vê delîveyê wergirtiye. Pêşeroja Îraqê ne tenê girêdayî ye bi nebûna Malikî li posta Serokwezîriyê de, belkî girêdayî bi vî eqliyet û şewaza hizrînê heye ku heya niha derheq kurd û sunneyan li Bexdayê de hebûye. Ger zehniyet, mentalîte û şewaza hizrînê her eva be ku heya niha bûye, guhertina serokwezîr jî nikare pîrsa han çareser

bike û ev rewşa ku niha heye, dê her li şêl û metodên cur bi cur de berdewam bike.

Niha li Kurdistana Başûr de alternatîfa (mijara) serxwebûnê bi awayeke ciddî tê nîqaşkirin. Gelo ji bo ragihandina dewleteke serxbixwe hûn rewşa Kurdistanê çawa dinirxînin? Beriya her tiştî Kurd bixwe ji bo gaveke wiha dirokî

Kurdistana yek parçe bû, û her divê bibe yek, çi îroj be yan rojeke dinê, lewma her gavek posefîv li her parçekî Kurdistanê ber bi vê armancê ve were avêtin, hêviyan wê li cem parçê dinê geştir û mezintir bike. Ragihandina serxwebûnê, wê yekser bandora xwe bidê ser parçê din bi başî û nebaşîya xwe ve.

amade ne?

Kurd wekî neteweyekê hertim mafê diyarîkirina çarenivîsa xwe hene û heq e ku bi îradeya xwe mafê diyarîkirina çarenivîsa xwe diyarî bike. Rengê niha zemînê û delîlveya wê jî sedî sed amade nebe, lê niha ji biryarek wusa re rewş ji her demê zêdetir guncaw û libartir e. Xwe eger kurd çav-nihêr be rezamendiya hemû dunyayê li ser mafê diyarîkirina çarenivîsa xwe bidest bixe, eva tiştekî ne mumkin e û dujminên kurdan jî tucarî razî nabin. Lê ger bi xwe biryarê bide, rege gelek ji yê ku niha bi eşkere piştewaniyê jê nakin, dema ku bîk-evin nav emrê waqî û bi realîteyek nû re berbirû bibin, dê bi awayek din biryarê bidin.

Serokê Herêma Kurdistanê rêzdar Mesud Barzanî ji Parlamentoya Kurdistanê xwest ku ji bo referandûmê tarîxek were destnîşankirin. Da kû Kurd derbarê paşeroja xwe da biryarê bidin. Hûn daxwaza referandûmê çawa dinirxînin? Wê referandûm feydeyekê çawa ji Kurda re bîne?

Kurd niha li nîzîk bi tewaw ya xaka xwe de cihgir e û xelkê wan deverên ku piştî bûyera Mûsilê jî pêşmerge tede akincî bûne, ne tenê xembar ninin, belkî pêşwaziye jê dîkin û daxwazkar in ku pêşmerge her li wan deveran de bimînin û parêzerê wan bin. Ku wusa ye raya xelkê wan deverên nûazadkirî jî rohn û eşkere ye. Lê eva ku dibêjin referandom li jêr çavdêriya NY de bîhê kirin, bona wê ye ku ew rastî û realîteya ku heye û kurdistaniybûna wan deveran dîselimîne, cuda ji kurdan, ji bo hemû dunyayê jî eşkere bibe û hitbarek fermîtir a navneteweyî pê bîhê dayîn. Referandom ji bo wan deverên ku li jêr desthilata hikûmeta herêmê de ne, fermîbûnê dide xwasta piraniya xelkê Kurdistanê ku çi dixwazin û bi çi awayî çarenivîsa xwe diyarî dîkin.

Ji bo ragihandina Dewleta Kurdistanê ya serbixwe hûn rewşa navdewletî çawa dibînin? Gelo şert û mercên cihanê ji bo dewleteka Kurdi çiqas guncaw e?

Şert û mercên cihanê ji bo ragihandina serbixweyî a Kurdan pir girîng e, bi taybetî ku ji bo kurdan dostên kêr û dujminên zêde û dijberîkirinek pitir a wan heye. Lê bi raya min, pir car û pir şert û merc hene ku ne tenê dostên kurdan zêdetir û dujminan kêmtir dike (ku rengê hindê dide niha wusa be), belkî hin caran û li hin şert û mercan de jî dost û dujmin jî li pêwendî li gel meseleya kurd de cihê xwe bihevre diguherînin.

Pêkanîna zemîneyek libar ji bo pêşwazîkirin ji xweseriya kurdan, ji aliyekê ve girêdayî berjewendiya welatan e û ji aliyê din ve jî girêdayî hewldan û tekoşîna kurdan bi xwe li asta navneteweyî de. Bi baweriya min ger ku li şert û mercê niha de ji bo kurdan serbixweyî jî misoger nebe ku

xwast û daxwaza rewa ye kurdan e, nabe ji konfederaliyê kêmtir razî bin, lê divê xebat û tekoşîn li pêxema wê de be ku serokê Herêmê ji zimanê hemû xelkê herêmê ve ragihandiye.

Wek xuyaye Îran ji niha ve li dijî dewletbûna Kurdistanê disekine. Ji bo cesareta Kurdan bişkîne gefan dixwe, tehdidan dike. Hûn vê helwesta Îranê çawa dibînin? Îran dikare çiqas pêşî li dewletbûna Kurdan bigire? Hêza Îranê çîye û gelo têrê vê dike?

Rejîma Komara Îslamî a Îranê ne tenê her tim dijberiya xebata kurd, daxwaziyên kurdan û mafên wan li Îranê, belkî li her çar parçeyên Kurdistanê de kiriye û dijberiya wê jî bi ragihandina xweseriya kurdan li Kurdistana Başûr jî ji aliyekê ve vedigere bo vê hest û bîr û baweriyê, ji aliyê din ve jî bo Îraqek hevgirtî li jêr desthilata şîeyan ku ji vê riyê ve jî nifûz û pêgeha xwe li Îraqek weha de zêde û qahîm bike. Lewre gefên wekî girêdana sînor, êrîş, azardana kurdan û heta renga bi kiryarên terorîstî û alozkirina deverê jî dijberî û hêrsa xwe nîşan bide. Lê eva ku bi dûr tê zanîn êrîşa leşkirî ye, çûnkî şîyan û karîna Îranê ewqas nine ku li Îraq, Herêma Kurdistan, Lubnan û Sûriyê de şerê hemû mafxwaz û azadîxwazekê bike û ji bo parastina desthilata dîktatorî li wan welatan de yan piştewanîkirin ji girûpên terorîstî ên hin ji welatên wekî Lubnanê li hemû eniyekê de şer bike.

Hûn helwesta Amerîkayê ya derbarê serxwebûna Kurdistanê çawa dixwînin?

Ger Amerîka bi pîvana xurtkirina demokrasiyê li devera Rojhilata Navîn de reftar û tevbigeriyaba, diviya piştewanê sereke

yê serbixweyî a Kurdistanê ba û di rastî de jî dostê baştir û rasttir ji kurdan di deverê de nine. Lê dema tête ser berjewendiyên renga meseleya demokrasiyê kal û kêmrengtir bibe û girîngiya pitir bi berjewendiyên xwe bide. Bi vî halî jî ez Amerîkayê bi dujminê heta ser yê serbixweyî a kur-

Kurdistan yek parçe bû, û her divê bibe yek, çi îroj be yan rojeke dinê, lewma her gavek posetîv li her parçekî Kurdistanê ber bi vê armancê ve were avêtin, hêviyan wê li cem parçê dinê geştir û mezintir bike. Ragihandina serxwebûnê, wê yekser bandora xwe bidê ser parçê din bi başî û nebaşîya xwe ve.

dan nabînim. Her wekî pêştir jî min da zanîn gava bi emrê waq'î û realîteyek din re berbirû bibe, ne dûr e ku bi durustî li gel vê rastiye re reftarê bike.

Ragihandina serxwebûna Kurdistanê wê bandorek çawa li ser çareserkirina pîrsa Kurd li parçeyên dî yê Kurdistanê bike?

Bêguman ragihandina serbixweyî a Kurdistanê yan her pêşketinek kurdan li başûrê Kurdistanê de, çiqas ji bo dujminên kurdan re nexweş be, sed qat ji bo xortên neteweya kurd li parçeyên din ên Kurdistanê de cihê keyfxweşî û pêşwazîkirinê ye û li ser pîrsa kurd jî li her yek ji parçeyan de jî bi awayekê tesîr û bandora xwe heye.

Di vê derbarê de çi dikeve li ser milê hêzên siyasî li yên parçeyên dî yê Kurdistanê?

Li vê derheqê de ya ku dikeve ser milê hêzên siyasî ên kurd li parçeyên din ên Kurdistanê de, piştewanîkirin û nîşandana amadejiyê ye bo her terze alîkariyekê ku desthilata kurdî li başûr daxwazê ji wan dike yan çavniherî ji wan hebe.

Tiştêki din ku hûn lê zêde bikin?

Ya ku ez dixwazim li dawiyê de bibêjim, eva ye ku kurd li başûrê Kurdistanê de derfet û fersendek dîrokî ketiye pêşberî wan û mifahstandin ji vê derfetê ku destkevtêk dîrokî ji wan re misoger dike, renga li destpêkê de pîlan û kumpiloyên zêde li dijî birêve biçin û heta renga hewce bike ku kurd nirxên zêdetir jî bidin, lewre dibe xwe bo dana her nirxekê jî amade bikin. Lê bona wê ku ji ast û rêjeya wê nirxê kêr bikin yan kêrhezînetir be ji wan re, divê li gava yekem de hêzên siyasî ên kurd li başûr û hemû xelkê Kurdistanê yekhelwest û yekdeng bin. Duyem, civa-

tên xelkê Kurdistanê li başûr di pêxema bidestxistin û parastina wan destkevtan de bikarin bi hin kêmasî û giriftên ku ji derweyî îradeya desthilata kurdî ji wan re tîr pêş yan pêkanîn, şîyan û karîna berxwedanê hebin. Nabe ku ew bixwazin destkevtên herî mezin bidest bixin, lê li heman demê de jî nerihetî, azar û kêmasiyan jî nebînin yan nekişînin û bi zêdeyî jî bikeve ber destê wan. Ez vê yekîtiyê, wê şîyan û berxwedanê ji bo xûşk û birayên xwe li başûr de bi hêvî dixwazim.

** Endamê Komiteya Navendi ya Hizba Demokrata Kurdistanê Îran (HDK-Î)*

Hevpeyvîn - Röportaj

“Şertên Serxwebûnê Çêbûn e”

Omer MIRANÎ *

Omer MIRANÎ

Me wek Kovara Deng li ser rewşa dawî ya Kurdistanê bi Nunerê Partiya Demokrata Kurdistan yê Enqerê rêzdar Omer Mîranî re hevpeyvînek çêkir. Mîranî di hevdîtina me da anî ziman ku daxwaza serxwebûnê di dilê hemu kurdan da heye û got; ‘Kurdistan perlemanî xwe heye, hukûmet û sinorê xwe heye, asayîşa xwe heye, eskerê xwe heye, economiya xwe başe. Evana tev hemo şertên milletbûnê ne. Kurd zimanê xwe û kulture xwe heye. Eva hemo şertên dewletbûnê ne.’

Wek tê zanîn, li pey dagirkirina Musulê ji alî DAÎŞ ve, rewşa siyasetî li Iraqê serûbin bû. Me ji rêzdar Mîranî pirsî; ‘Ka gelo Iraq ku da diçe? Paşeroja Iraqê wê çawa be?’

Li gor Mirani piştî ku Musil, Enbar û Tikrit kete destê DAÎŞê, nexşeya (xerita) Iraqê ya siyasetî û cografî hat guhartin. Mîranî got: ‘Rewşa cografî ev e; Iraq bu sê perçe (herêm): Şîia, Sunni û Kurd. Rewşa siyasetî eve ku Iraq bu du beş. Beşek ser bi rojhelat û beşek di ser bi rojava.’

Li ser pirsê referandumê û serdana Serokê Herêma Kurdistanê rêzdar Mesut Barzani ji bo Parlamentoya Kurdistanê Mîranî

ani ziman ku ‘Seredana Serokê Herimê bo Parlemana Kurdistanê di cihê xwe da ye û gelek normale. Belku ev ziyaretêk taybet bu, referandumê kir nav çarçûveya qanûnî û yasayî. Wê feyda wê gelekî li ser aştiya navneteweyî û cîhanê hebe.’

Me ji Mîranî pirsî, gelo ji bo îlankirina Dewleta Kurdistanê ya serbixwe hûn rewşa navdewletî çawa dibînin? Gelo şert û mercên cîhanê ji bo dewleteka kurdî çiqas guncaw e?

Mîranî got ku şertê yekem ji bo serxwebunê hebûna ziman, kultur, sînor, millet, hikûmet û parlamen e. Û ev jî tev hene.

Ya didûya tu dewlet nayê nabêje keremke ev dewleta te ye. Elbet (hetmen) ewê ku piştgiriya we bikin wê hebin û yê li dij we derkevin hebin, ev gelek normal e.

Piştî ku mijara serxwebûna Kurdistanê kete rojevê, yê ku bi tundî li dijê vê derket yek jî Îran bu. Me li ser helwesta Îranê ji Mîranî pirsî; Wek xuyaye Îran ji niha ve li dij dewletbûna Kurdistanê disekine. Ji bo cesareta Kurdan bişkîne gefan dixwe, tehdîtan dike. Hûn vê helwesta Îranê çawa dibînin? Îran dikare çiqas pêşî li dewletbûna kurdan bigire? Hêza Îranê çi ye û gelo têrê vê dike?

Mîranî got; Îran dewlateke cîran e û gelek

girînge ji bo me. Lazim e kurd diploma-siya xwe ji Îranê qut nekin û têkiliyên xwe pêra xweş bikin. Me hemûyan berê deh (10) salan dît ku têkiliyên me û Tirkîyê çawabun û niha çawa ne.

Li ser helwesta Amerîkayê jî Mîranî wiha axivî; Emerîka xudan berjewendiyên mezîne di rojhalata navîn de. Naxwaze teki-liyên wê bi Eraban re têk biçe û navê dijîminiya kurdan bike. Çinko di van panz-deh (15) salên dawiyê de Emerîka ji nêzîk ve milletên rojhilata navîn naskirin.

Li ser ragihandina serxwebûna Kurdistanê û bandora (tesîra) wê ya li ser çareserkirina pîrsa kurd li parçeyên Kurdistanê yê din, Mîranî bi kurtî got, ‘Zor diyare ewê bibe senedek bankî (çek) ji bo wan parçeyên din.’

Pîrsa me ya dawî ev bu: Di vê derbarê de (di mijara serxwebûnê de) çi dikeve ser milê hêzên siyasî li parçeyên din yê Kurdistanê?

Mîranî got; ‘Em hevîdar in hêzên aliyên siyasî kurdî û partiyên ne kurdî piştgiriye li me bikin, him ji aliyê siyasî û him ji aliyê manewî ve. Hêvîdar im ew hêza ko piştgirî li me neke nebite dijmekari.’

**Nunerê PDK li Tirkîyê*

Kürt-Osmanlı İttifakının 500.Yılı ve Bitlis Mirliğinin Bu Tarihi Projeye Katkısı

Şakir EPÖZDEMİR*

Şakir EPÖZDEMİR

I - Ö z e t

1514'te, Kürdistan'da 28 Kürt Statü Başkanları'nın ortak iradeleri sonucu akdedilen ittifaktan 215 yıl öncesinden başlayarak varlığını ve ağırlığını her tarafa duyuran Osmanlı Devletiyle bu tarihi İttifak kurulurken, iki tarafın o güne kadar ki ilişkileri kısa da olsa bilmemizde yarar vardır düşüncesiyle, 'İttifak öncesi Osmanlıların Kürtlere Bakışı' hakkında kısa bir sunu hazırlamış oldum.

İttifak Projesi'nin çok kısa bir zamanda gerçekleşmesinde ve bu ittifak maddelerinin doğal ve gerekli maddeler olmaları nedeniyle sağlıklı bir şekilde yürütmesinde kesinlikle Bitlis Mîrlîğî'nin ve Bitlisli Rojkan Aşireti'nin Bilbasi Aşiretine mensup, aynı zaman da IV. Şeref Han'ın vezirlerinden; mertlik, yiğitlik ve sadakatiyle bütün Kürt Hanedanları tarafından yakından bilinen Mihemed Ağa Kelhoki'nin ve Bitlisli Mevlana İdris'in çok geniş vizyonu, diplomasi anlayışı, ikna kabiliyeti, fesahat ve belagati bu konuda tarihi pozitif rol oynamıştır.(*).

Malazgirt zaferini Kürtlerin savaşa katılmaları sayesinde kazanan Selçukilerin, Anadolu'yu Bizanslılardan almalarında elbette ki Kermanşah ve Mahabat'tan Malatya'ya kadar uzanan Kürdistan'ın geniş coğrafyasında bu fütuhata katılan Kürdistan Beylerinin ve güçlü aşiretlerinin desteklerinden faydalanmışlardır.

IV. Şeref Han, gelmiş geçmiş Kürdistan Emirleri arasında seçkin bir şahsiyet olup, bütün Kürdistan Emirleri üzerinde manevi etkisi ve inandırıcılığı vardır. İttifakın gerçekleşmesini hızlandıran ve sonuçlandıran nedenlerin biri de budur.

Kürdistan Mirlikler tarihi boyunca Bitlis Mirliği her zaman bir adım ilerdedir. Bu Mirliğin o günkü dünya prenslik ve kraliyetleri geleneğine uygun bir yapıda olduğu belgeleri ve detaylarıyla ortadadır. Bu yüzden Bitlis'in tanıtımı ve Kürt-Osmanlı İttifakının 500. Yılı üzerinde durmak anlamlı olacaktır.

(*) Yavuz Sultan Selim Han'ın Edirne'den İdris-i Bitlisi'ye gönderdiği Fermannamenin başlığında Mewlana Hakumuddin İdris'i göklere çıkarılıyor. Dr. M. Salih Cuma'nın Berlin Kütüphanesinden aldığı metnin Kürtçesi aşağıdadır. 1-Kitéba bi navé 'Li ser réya azadîya Kurdistané de – Dr.M.S.Cuma – çapa 1é – Çapxana Rewşembiri Hewlér- 1999 – Per : 173 : 'Héjayé héjayan, Nişana Qencan, Réwîyé Riya Rast, Réberé Kanîyén Ayîné, Bidîtinvané dijwarîyén Oldarîyé, Beré Av û Axé, Hogiré Şah û Siltanan, Nîşana Xelkén Xwedané Yektayî û Perestén wî, Mewlana Şehrezayé Oldarîyé İdrîs, Xwedé Héjabunén bétir bike.'

2-Şerefname Nubahar Yayını Çeviren: Abdullah Yeğin - Cilt 1 sayfa 445 : 'Bilim alanının suvarisi, başarı kervanının reisi, usul ve fûru ilimlerinin uzmanı, kutsi medresenin müderrisi, Bitlis ariflerinin sülalesinden Hekim İdris...'

3- M. Emin Bozarslan'ın Hasat Yayınları

sayfa 479 – V. Şeref Han'ın tanıtımı: 'Araştırma alanının atlısı, başarı yolundaki kervanının reisi, temel kanunları ve detay kanunlarının mütehassisi, düşünülen ve işitilmiş olan defterlerin düzenleyicisi, kutsallık medresesinin müderrisi, Bedlis bilgininin oğlu düşünür İdris. ...

' Ayrıca; İdris'in Sultana gönderdiği arznamesi ile, Sultan Selim'in cevaben gönderdiği fermannamesini - Şakir Epözdemir - 1514 AMASYA ANTLAŞMASI – Kürt- Osmanlı İttifakı ve Mevlana İdris-i Bitlisi –sayfa 149 / 154 e bakınız.

II - İttifak Öncesi, Osmanlı Yönetiminin Kürtlere Bakışı

Kürt-Osmanlı (1514) ittifakı öncesine baktığımızda, Osmanlı Devletinin kuruluşu olan 1299'dan 1514'e kadar, 215 yıllık uzun bir zaman boyunca hemen hemen Kürtlerle hiçbir ilişkileri veya temasları olmamıştır. Osmanlı Sultanları, Ak Şemsettin, Molla Gorani, Hoca Saadeddin Efendi ve Mevlana İdris-i Bitlisi gibi Kürdistanlı birçok bilginlerden istifade etmişlerdir.

Ayrıca Osmanlılar Kürdistan'la sınırdaş değillerdir. Maraş bölgesi Dülkadiroğullarının hakimiyetinde olup Malatya ili Mısır Memlûklerine bağlıdır. Osmanlılar İçanadoluya ve Karadenize hakimler ve doğusunda her zaman Orta Asya'dan gelen Timorleng, Uzun Hasan ve en sonra Safeviler tarafından tehdit edilmektedir.

Osmanlılar, 1071 Malazgirt Savaşı'nda ve daha sonra Selçukilerin 1093 yılına kadar (22 yıl gibi kısa bir zamanda) bütün Anadolu'yu ve Marmara'yı Bizanslılardan aldıklarında, Kürtlerden destek aldıklarının bilincindedirler.

Malazgirt zaferini Kürtlerin savaşa katılmaları sayesinde kazanan Selçukilerin, Anadolu'yu Bizanslılardan almalarında elbette ki Kermanşah ve Mahabat'tan Ma-

latya'ya kadar uzanan Kürdistan'ın geniş coğrafyasında bu fütuhata katılan Kürdistan Beylerinin ve güçlü aşiretlerinin desteklerinden faydalanmışlardır.(1)

Kürtlerle Osmanlılar ve dolayısıyla Kürtlerin Türklerle ilişkileri, ittifakları ve dayanışmaları; Selçukilerin Kermanşah ve Senandest'e ayak bastıklarında ve Baha-

ra'yı başkent yapıp Doğu Kürdistan da 'Kürdistan Eyaletini' resmen kurduklarında ve büyük ihtimalle var olan bu statüyü tanıdıklarında başlamıştır. Bu yüzden Osmanlılar tarih boyunca Kürtlere hem güven duymuş ve hem de Kürtleri kendilerinden bir parça olarak algılamışlardır. Tarihe baktığımızda, Türkler ve Kürtler, Malazgirt'te beraberler, Anadolu'yu baştanbaşa fethettiklerinde beraberler, Selaheddin-i Eyyübi Mısır'da Fatimî ve Rafizîlerin yönetimlerine son verirken beraberler. Daha sonra Çaldıran'da beraberler, Diyarbakır ve Koçhisar savaşlarında beraberler... Mercidabık, Ridaniye ve Kahire de beraberler. Daha sonrası Kürtlerle Osmanlılar; 1514'ten 1914'e kadar, tam 400 yıl boyunca bütün savaşlarda omuz omuzalar ve beraberler.

İttifaktan önce Osmanlılar, Anadolu Beylikleri, Rum Pontus devleti ve özellikle Balkanlı halklarla ilgilenmektedirler. Anadolu Beylikleriyle uğraşırken Timurlengin hışmına uğrayan ve bir müddet dağılacak noktasına gelen Osmanlı Hanedanlığı, yavaş yavaş toparlanarak ancak 1453 İstanbul fethi ile kendine gelmiş ve yeniden saygınlık kazanmaya başlamışlardır. Bu fetihde Kürt olan Akşemseddîn'in rolü büyüktür ve manidardır. Elbette Fatih'in vizyonunu yücelten kişilerden birisi de Molla Goranidir ve o Büyük Bilgin de Kürttür.

Osmanlı Hanedanlığı, yavaş yavaş toparlanarak ancak 1453 İstanbul fethi ile kendine gelmiş ve yeniden saygınlık kazanmaya başlamışlardır. Bu fetihde Kürt olan Akşemseddîn'in rolü büyüktür ve manidardır. Elbette Fatih'in vizyonunu yücelten kişilerden birisi de Molla Goranidir ve o Büyük Bilgin de Kürttür.

Osmanlıdan hoşlanmayan Anadolu halkının tekrar bir Ankara Meydan Muharebesi'ni devreye sokacakları kuşkusu her zaman ortada durmuş ve doğal olarak Osmanlılar Orta Asya'dan gelecek Türkî ka-

vimler in barbarca akınlarından endişe duymuşlardır. Akkoyunlu Devletinin başındaki Uzun Hasan, bu rolü

üstlenmeye hazırlanırken 1473'te Erzincan Otlukbeli Savaşında Fatih Sultan Mehmet'in kuvvetleri karşısında yenilmiş ve doğal olarak bu yenilgi, Kürtler için bir sevinç ve kurtuluş vesilesi olmuştur.

O dönemde bütün Kürdistan şehirlerine hâkim olmak ve Kürdistan Beylikleri'ni ortadan kaldırmak için hunharca savaşan Bayındırıye (Akkoyunlu) devletinin acımasız komutanlarının (2) en azından moralieri sıfıra inmiş ve Kürtler, Cizre'de, Bitlis'te, Hakkari'de ve de bir çok yerde kalelerini ve şehirlerini o despot komutanların işgallerinden savaşarak geri almışlardır. Bu arada Osmanlı Devleti de bir nebze olsun sınır ve kural tanımaz bu zorbaların şerrinden kurtulmuştur.

Otlukbeli Savaşı'nda Fatih Sultan Mehmed ile Kemah (Kemax) Kalesi Muhafız Komutanı Hacı Rustem Bey arasında geçen bir olayı hatırlatarak Osmanlı Sultanlarının Çaldıran Savaşı öncesi Kürtlere bakışları konusunda kısa bir bilgi sunmak istiyorum:

Hacı Rustem Bey, Çemişkezek (Dersim Bölgesi) Hükümdarı Şeyh Hasan Beyin torunu ve Melik Suhrab'ın oğludur. Sultan Fatih Uzun Hasan'ı yendikten sonra Kemah Kalesini bu prensten istemiş ve Rustem Bey Kaleyi Sultan'a vermekte gevşeklik etmiştir. Sultan, isteseydi kaleyi zorla alabilirdi ama Sultan Fatih Kürtlerle

savaşmayı uygun görmemiş ve belki de kırıgın bir durumda başkentine dönmüştür (3)

DİPNOTLAR

(1) *Selçukiler ve belki de Bizans döneminde Anadolu'ya yerleşen Kürtler Çankırı, Çorum, Yozgat, Kırıkkale, Ankara, Kırşehir, Aksaray, Konya, Bolu ve Adapazarı'na kadar yerleştiler. Bu yüzdendir ki Germiyanogulları, Menteşogulları ve birçok beylikler de Kürt Beylerinin yönetiminde kuruldu.*

(2) *Sofî Halil, Arapşah, Bijenoğlu Süleyman ve Muhammed Şevli gibi son derece gaddar komutanlar.*

(3) *Bak Şerefname – M. E. Bozarslan 1. baskı sayfa 192, Diroka Dugelên Kurdan – A. Varlı 382-383 Sipan yayınevi. 1997 İstanbul.*

IV. Şeref Han; Kürdistan Beyleri ve Hükümdarları ile ortak bir karara varmak için Mevlana İdris'i ve Mihemed Ağayê Kelhoki'yi Çaldıran Savaşı'ndan önce görevlendirmiş; 20'den fazla Kürdistan Beylerinin ve yöneticilerinin ortak kararı ile bir talepname yazılarak Osmanlı Sarayına gönderilmiş ve Sultan Selim'e sunulmuştur.

III – Kürt - Osmanlı İttifakının 500. Yılı Bitlis Hükümet Başkanı V. Şeref Han'ın yazdığı Şerefname'ye göre Bitlis Hükümdarı IV. Şeref Han; Kürdistan Beyleri ve Hükümdarları ile ortak bir karara varmak için Mevlana İdris'i ve Mihemed Ağayê Kelhoki'yi Çaldıran Savaşı'ndan önce görevlendirmiş; bu iki önemli şahsiyetin uzun çalışma ve çabaları neticesinde 20'den fazla Kürdistan Beylerinin ve yöneticilerinin ortak kararı ile bir talepname yazılarak adları geçen Mihamed Axa Kelhokî ile İdris-i Bedlisi vasıtalarıyla bu talepname Osmanlı Sarayına gönderilmiş ve Sultan Selim'e sunulmuştur.

Kürdistan Beylerinin talepleri ve teklifleri Yavuz Sultan Selim Han tarafından uygun görülmüş ve bundan dolayıdır ki Çaldıran Savaşı'na kendi bayrakları altında özel ordularıyla Şeref Bey dâhil 16 Kürdistan

Statü Başkanları katılmışlardır. (1) Çaldıran Meydan Muharebesi'nde Osmanlılar istedikleri zaferi kazandı ve Tebriz Başkentini almak; Sultan'ın şehre giriş hazırlığını yapmak, Tebriz halkını propaganda yolu ile yatıştırıp, onlara Osmanlı yönetiminin faziletlerini anlatmak ve Yüce Sultanı bir kurtarıcı gibi karşılamalarını sağlamak amacıyla Sultan Selim tarafından Mevlana İdris-i Bedlisi başkanlığında bir nasihat heyeti görevlendirildi. Büyük diplomat ve devlet adamı Mevlana İdris-i Bitlisi'nin diplomasisi ve ikna kabiliyeti sayesinde bu önemli Başkent hiç itiraz etmeden Sultan Selim Han'ı bir kurtarıcı gibi karşıladı. (2)

Daha sonra Sultan Selim, Tebriz başkentini Mevlana İdris Hazretlerine emanet ederek Amasya'ya dönüp, kışlığını burada geçirdi. Mevlana İdris ise, Tebriz başkentinde düzen ve nizamı kurmaya çalışıp çabalarlarken Bölgenin Kürt Yöneticileri ve bilhassa Diyarbakır ileri gelenleri tarafından acil

olarak imdada çağırıldı. (3)

Diyarbakır'ın aylardır Kara Han'a karşı direnişini, İdris'in Sultanı iknaya çalışıp Osmanlı kuvvetlerini Amed'in imdadına getirmeye çalışmasını, bunun için Bıyıklı Mihemed Paşa'nın görevlendirilerek; hem Osmanlı ve hem de Kürdistan kuvvetlerinin Kara Han'a karşı savaşmak üzere bu bölgeye gönderilmesini ve yine en az 8 aylık uzun bir süre bu orduların Safevi kuvvetlerini Mardin – Birecik – Ergani ve 'Berri' de kovalamaca takibini; en nihayet Kızıltepe civarında Koçhisar'da Safevilerin yenilişini Av. Şevket Beysanoğlu'nun Diyarbakır Tarihinin 2. Cilt. Ve 492/502 sayfalarında bütün detaylarıyla anlatılmaktadır.

Koçhisar/Kızıltepe Meydan Savaşı'ndan sonra, Safevi Devleti'nin işgalinde olan bütün Kürdistan şehir ve kaleleri; Osman-

lıların desteği olmadan Kürt kuvvetleri tarafından kurtarılmış, Antlaşmaya göre; Sultan'ın mühürlü, imzalı beyaz kâğıtlara Mevlana İdris tarafından doldurulan Berat ve Fermanname'lerle Kürdistan Beylerine ve hükümdarlarına eski unvan ve ırsı yönetimleri verilerek, her biri kendi kale, şehir ve ülkelerine resmen ve yeniden hâkim olmuşlardır.

Kurtuluştan sonra kısa bir zaman içinde toparlanan Kürdistan yönetimleri; Osmanlıların Mısır ve Arabistan seferine daha güçlü ve disiplinli ordularıyla ve bu özel orduların başındaki komutanlarıyla katılarak Arabistan ve Mısır fütühatında da Osmanlı Kuvvetleri yanında savaştılar ve bu anlamlı zafere ortak oldular.

Çaldıran Savaşı'ndan başlayarak Halep, Şam, Mısır Seferlerine kadar (1514-1516), 3 yıllık, Kürt – Osmanlı ittifakı ve Sultan Selim ile Mevlana İdris'in doğru politikaları sayesinde; Osmanlılar, Kürdistan'ın % 80'ini yöneten 46 beylikle stratejik ittifakı gerçekleştirerek bir 'Gönüllü Ortaklık' sistemini kurup, Azerbeycan, Mısır, Saudi Arabistan, Suriye dâhil çok geniş topraklara hâkim oldular.

İmparatorluklara yakışan da budur. Yayılma, topraklarını ikiye üçe hatta dörde katlama, bir değil 3 kıtaya hükmetme. Bu yakışanı Osmanlılar ancak Kürtlerle ortak hareket ettiklerinde başardılar. Bunun altını çiziyorum.

Osmanlı İmparatorluğu bu noktadan sonra 400 yıl devam edecek bir manevi güce ve büyük prestije kavuşmuş, bütün dünyada söz sahibi olabilecek noktaya gelerek, Kanuni Sultan Süleyman'ın gurur duyduğu ülkeleri, şehirleri İmparatorluk sınırlarına dâhil ederek topraklarını 4 misline çıkarmış ve yükselme

devirlerini Kürtlerle yapılan ittifakın sayesinde gerçekleştirebilmişlerdir.

Çaldıran Savaşı'ndan başlayarak Halep, Şam, Mısır Seferlerine kadar (1514-1516), 3 yıllık, Kürt – Osmanlı ittifakı ve Sultan Selim ile Mevlana İdris'in doğru politikaları sayesinde; Osmanlılar, Kürdistan'ın % 80'ini yöneten 46 beylikle stratejik ittifakı gerçekleştirerek bir 'Gönüllü Ortaklık' sistemini kurup, Azerbeycan, Mısır, Saudi Arabistan, Suriye dâhil çok geniş topraklara hâkim oldular.

Eğer 1535'te Kanuni Sultan Süleyman, İran ve Bağdat seferine katılmamış olsaydı ve bu savaşta, Kürdistan'ı, İran'ı, Azerbeycan ve Bağdat'ı görüp Kürtlerin mertliklerine ve dürüstlüklerine şahit olmasaydı ve hele Kelxuran Kürt Hükümdarlığının Prenslerinden Zülfukar Beg tarafından Bağdat Şehri kendisine hediye edilmemiş olsaydı ve ayrıca Kürdistan yöneticileriyle temas kurup, dostluklar kurmasaydı, belki de Kürt Osmanlı ilişkileri, 1550'lerde kopar, İran yine Osmanlı'nın başına bela olur ve tarih başka türlü yazılırdı.

Bağdat Seferi dönüşünde Kanuni Sultan Süleyman 'Sefer Dönüşü Fermanname'si' ile Kürt-Osmanlı İttifak Antlaşmasının ömrünü uzattırdı ve babası zamanında Kürtlere duyulan güven böylece tazelenmiş oldu. (4)

Dillerde dolaşan bir hikâyeyi anlatmaya çalışayım:

Kanuni İran- Irak Seferinden dönüyor. Validesi 'oğlum' diyor: 'Sen bunca ülke, bunca toprak fethettin; kimleri oraya koydun, nasıl ve hangi ordularla koruyacaksın bu kadar geniş ülkeleri?' der. Kanuni 'Oralara bir sur ördüm, öyle bir sur ki, hiçbir kuvvet onu aşamaz.'... Anne Sultan hayretler içinde 'Ne çabuk ördün, nasıl ördün' der. Sultan 'Kürtlerle, anne Kürtlerle, hem de etten ördüm bu bedenleri' diyerek Kürtlere olan güvenini teyit eder.

İTTİFAK KURAN 28 KÜRDİSTAN BEYLERİ VE HÜKÜMDARLARI

Şerefname ve çeşitli kaynaklardan edindiğim bilgilere göre, işin başında Osmanlılarla İttifak kuran 18 Kürdistan Hükümdarı ve 10 tane de Bağımsız Kürt Beyleri sırasıyla şunlardır:

A - Hükümdarlar:

1-Bitlis Hâkimi Şeref Beg, 2-Cizre Hâkimi Şah Eli Beg, 3-Hasankeyf Hâkimi Sultan Melik Halil-i Eyyubî, 4-Hizan Hâkimi Davut Beg, 5-Hakkari Hâkimi İzettin Şér, 6-Baban Hakimi Budak Beg, 7-Soran Hakimi Emir Seydi Beg, 8-Behdinan Hakimi Sultan Hüseyin Beg, 9-Mukriyan Hakimi (Ormi-Mahabad) Sarım Beg, 10-Bradost Hakimi Budaq Beg, 11-Mahmudiyan Hakimi (Hoşap) Emire Beg, 12-Sivêdiyan Hakimi (Bingöl) Ahmet Beg, 13-Sason/Hezzo Hakimi Mihemed Eli Beg, 14-Kilis Hakimi Kasım Beg, 15-Çemişkezek Hakimi Pir Hüseyin Beg, 16-Palu Hakimi Cemşid Beg, 17-Eğil (Gél) Hakimi Lâla Kasım Beg, 18-Gurgil (Botan) Hakimi Seyit Ahmed Beg...

B- Emirler veya Mirler (Kürt Beyleri):

1-Silvan (Farqin) Beyi Şah Veled Beg, 2-Hezro (Tercil) Beyi Eli Beg, 3-Lice (Hetax) Beyi Ahmed Beg, 4-Kulp ve Batman Beyi Eli Beg, 5-Derzin (Zırkan Beyi) Mihemed Beg, 6-Girdikan (Zırkan Beyi) Mihemed Beg, 7-Mukus Beyi Abdel Beg, 8-Espayert Beyi Muhammed Beg, 9-Çermuk Beyi Şah Eli Beg, 10-Şirvan Beyi Şér Beg.(5)

Osmanlı İttifakına giren Kürdistan Beyleri ve Emirlerinin Osmanlı Kanunnamelelerinde ki Pozisyonları:

Ekrad Hükümet Sancakları: Kürdistan Hükümetleri

Palu, Egil, Genc, Cizre, Hezzo, Amêdî, Bitlis, Hizan ve daha sonra Hakkari, Mahmûdî, Soran ve Baban Hükümdarlıkları olmak üzere işin başında 12 Hükümet Statüsünü görüyoruz. Ancak, Osmanlıların 1846'da Kars, Van, Diyarbakır ve Bağdat

Eyalet Başkentlerine gönderdiği Emr-i Şerif'e göre, Ekrad Hükümet Sancaklarının sayısı Qotor, Saray (Sera Mexînan), Tercil (Hezro), Çermik Hükümetlerini de ilave ederek Ekrad Hükümet Sancaklarının sayısını 16 ye çıkarıyor. (6)

Ayrıca bu Emr-i Şerif'ten anlaşıldığı kadarıyla Sivas, Halep, Beyrut, Adana ve Musul Eyaletlerine bağlı 44 tane Kürt yönetimi bu listeye dâhil değildir.

Bu 44 Yönetimin dışında adı geçen 'Emr-i Şerifte' yer alan Statülerin sayıları 96'dır. Bu yönetimlerin 16 si Hükümet Sancağı, 30 tanesi Yurtluk ve Ocaklık, 10 tanesi Yurtluk, 22 tanesi Ocaklık, 18 tanesi ise Liva olarak geçmektedir.

HÜKÜMET SANCAKLARI

1-Qotor: Hükümet. Emir E'dî. 2-Hemîd – Xoşab: Hükümet. Zeynel Beg. 3-Mehmûdî (Seray) : Hükümet. Celal Beg. 4-Hazzo: Hükümet. Mensur Beg. 5- Cizîr: Hükümet. Meteselim. Muhammed Beg. 6-Egil: Hükümet. Boş. 7-Tercil: Hükümet. Heyder Beg. 8-Palo: Hükümet. Boş. 9-Çermik: Hükümet. Boş. 10-Genc: Hükümet. Ewliya Beg. 11-Bidlîs: Hükümet. Boş. 12-Xîzan: Hükümet. Muhyeddîn Beg. 13-Hekarî: Hükümet. İbrahim Beg. 14- İmadîye: Hükümet. Behrem Paşa. 15-Revandiz/ Herir: Soran Hükümeti düşürülmüş. 16- Süleymaniye: Baban Hükümeti düşürülmüştür.

Osmanlı Kanunnamelerine göre Kürdistan'da ki Sancak Sistemleri:

1-Ekrad Hükümet Sancakları, 2-Yurtluk ve Ocaklık Sancakları, 3- Yurtluk Sancakları, 4- Ocaklık Sancakları, 5-Osmanlı Klasik Sancakları veya Livalar, 6- Paşa Sancakları

Paşa Sancakları Osmanlı Paşalarının Vezir rütbesiyle Eyalet Başkanları gibi görev aldıkları merkezlerdir. Kürdistan coğrafyasını ilgilendiren bu sancaklar 1846 tarihli Emr-i Şeriften anlaşıldığı kadarıyla: 1-Diyarbakır, 2- Van, 3- Erzurum, 4- Kars, 5-

Sivas, 6- Adana, 7- Halep, 8- Beyrut, 9- Bağdat ve 10- Musul olmak üzere sayıları 10'dur.

Bu Emr-i Şerif bize İran Kürdistan'ı dışında kalan Kürdistan toprağının sınırını Erzurum, Sivas, Adana, Halep, Beyrut ve Bağdat'a dayandığını ve Kürtlerin çok geniş bir coğrafya üzerinde yaşadıklarını ortaya koymaktadır. 'Kürtler dağlarda yaşarlar ve çobanlıkla geçinirler' iddiasında bulunanlar bu geniş coğrafyadaki şehirlerin Kürtler tarafından işletildiğini ve tarih Evliya Çelebi'ye 'Dünyanın en iyi şehri Bitlis şehridir, dünyanın en iyi halkı Bitlis Halıkıdır ve dünyanın en iyi Han'ı Bitlis Hanı'dır' dedirttiğini hepimiz biliyoruz. Sancakları yorumlayarak zamanınızı almayacağım. Ancak bütün bu Statüler otomdurlar. Divanları, meclisleri ve kendi kendilerini idare edecek tanzimleri yazılı olmayan geleneksel kural ve kaidelerle yürütülmektedir. Sisteme göre Osmanlı Klasik Sancakları ve Livalara dışarıdan atamalar yapılabilindiği halde 1516'dan 1847 ye kadar 330 yıl boyunca Osmanlılar bu sancaklara yabancıları atamamış ve bütün Statüler ya varisleri tarafından veya Kürdistan'ın Beyleri, Asilzadeleri ve Hanedanları tarafından yönetilmişlerdir.

DİPNOTLAR

(1)-Şerefnameye göre; 'Emir Şeref'de (Bitlis Hükümdarı), Kürdistan Hükümdarlarının bir kısmıyla birlikte (Çaldıran'da), Muzaffer Sultanın (Sultan Selim'in) maiyetindeydi ve onun işaretine bağlı bulunuyordu. (Şerefname – M.E.Bozarslan – Hasad Yayınları 4.Baskı s. 480)

Divanları, meclisleri ve kendi kendilerini idare edecek tanzimleri yazılı olmayan geleneksel kural ve kaidelerle yürütülmektedir. Sisteme göre Osmanlı Klasik Sancakları ve Livalara dışarıdan atamalar yapılabilindiği halde 1516'dan 1847 ye kadar 330 yıl boyunca Osmanlılar bu sancaklara yabancıları atamamış ve bütün Statüler ya varisleri tarafından veya Kürdistan'ın Beyleri, Asilzadeleri ve Hanedanları tarafından yönetilmişlerdir.

(2) – Mewlana İdris, 1469'dan 1500'e kadar Tebriz'dedir. 22 sene Sultan Yakub, Sultan Elvend ve Sultan Rustemle mesai yapmış, münşilik ve özel kâtiplik görevinde bulunmuş ve kendini Tebriz halkına sevdirmiştir.

(3) - Çaldıran yenilgisinden sonra Şah İsmail Karahan komutasında 5000 kişilik bir özel kuvvetle Diyarbakır'a gönderir. Diyarbakır halkı ise Çaldıran zaferini duyar duymaz Şah İsmail'e bağlı yöneticileri tutuklar veya kovar. Surun 4 kapısını kapatarak şehri savunmaya başlar. Tarihte yabancı işgalcilere Diyarbakır'ın en büyük direnişidir bu karşı koyma. (Bak Ş. Beysanoğlu – Diyarbakır Tarihi cilt 2. Sayfa 494-502)

(4) - Bağdad 'Barış Diyari! imiş. Sanki Kanuni Sultan Süleyman o barışı Bağdad'a hediye etmiş. Ne varki Kelhur Beyi Zülfükar Beg Bağdad şehrini savaşıarak Şah Tahmasp'tan almış ve Kanuni'ye haber göndererek, 'gel şehri sana teslim edeyim' demiş.

(5) Bey ile Beg aynı şeyi ifade edemez. Bitlis Beyi Şeref Han diyebiliriz ama Şeref Han Bey diyemeyiz. Bunun için 'Beg' tabîrî yönetimi ifade ettiği için daha doğrudur. Vê Beg demek Kürt geleneğinde yöneten demektir.

(6)- Osmanlı Devletinin Hükmü Şerif-i 29 Ramazan 1262 K OH 1822-9-1846 2 (M)

(7) – Osmanlılar Baban Hükümetini 1806'da ortadan kaldırdılar. Soran Hükümetine de 1836 da son verdiler. 1846'ye kadar sonlandırmalar bu iki hükümete tatbik edilmiştir.

*Araştırmacı Yazar

PSK: Bundan böyle mücadelemizi legal alanda sürdüreceğiz

PSK Partiya Sosyalîsta Kurdistan
Kürdistan Sosyalist Partisi

PSK - Partiya Sosyalîsta Kurdistan

Halkımız özgürlüğe her zamankinden daha yakın

Bundan bir süre önce büyük bir katılımla gerçekleşen Kürdistan Sosyalist Partisi 10. Kongresi ülkemizde ve bölgedeki siyasi durumu çok yönlü ve derinlikli bir biçimde değerlendirdi ve ulaştığı aşağıdaki sonuçları kamuoyu ile paylaşmayı kararlaştırdı.

Dünyamız Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra yeni bir yön arayışı içinde. Son bulan düzenin ardından, bir yenisine geçişin sarsıntıları yaşanıyor. İnsanlık daha özgür, onurlu ve adil bir gelecek yönündeki yürüyüşünü büyük acı ve bedeller pahasına kararlılıkla sürdürüyor.

Dünyada yeni bir düzenin kuruluş sarsıntılarının en çok hissedildiği bölgelerden biri Ortadoğu. Bölgemiz uzun bir zamandan beri derin bir altüst oluş içinde. Ortadoğu'daki yüzyıllık statüko her geçen gün biraz daha çözülüyor. Türkiye, içerde ve dışarıda yaşanan değişim ve doğum sancılarının yoğun etkisi altında. Kürt halkı ise her zamankinden daha bilinçli ve ulusal özgürlüğü için can atıyor. Kürdistan Sosyalist

Partisi ise 40 yıllık şanlı ve onurlu mücadelesinde bugün tarihsel hedeflerine daha yakın duruyor.

Ortadoğu ateş çemberinde

Bundan yaklaşık dört yıl önce Tunus'tan başlayıp Ortadoğu'yu baştanbaşa saran 'Arap Baharı' kısa bir süre sonra tersten esmeye başladı. Halkların özgürlük ve demokrasi umudu yerini umutsuzluk ve kap-karanlık bir belirsizliğe bıraktı.

Libya'da Kaddafi rejiminin düşmesi bu ülkeyi düze çıkarmak yerine derin bir kaosa sürükledi.

Mısır'da geçen dönem içinde iktidar ikinci kez el değiştirdi. Mısır halkının başkaldırısı sonucu otoriter rejimin başındaki Hüsnü Mübarek devrildi. Ancak yapılan seçimlerde iktidara gelen Müslüman Kardeşler yönetimi, aradan fazla zaman geçmeden, bu kez ordu tarafından kanlı bir şekilde düşürüldü. Mısır'da iktidara el koyan askeri yönetim, gerçekleştirdiği kitlesel katliam ve toplu idamlarla ülkede tam bir terör estiriyor. Bu durum, İslami hareketi terörize ederek Mısır'ı bir iç savaşa doğru hızla sürüklemeye potansiyeli taşıyor.

Arap Baharı'nın gelip tıkanıldığı ve giderek bir yangın yerine çevirdiği ülkelerden biri de Suriye. Suriye BAAS rejimi, başta barışçıl yöntemlerle ortaya çıkan kitlelerin üzerine ateşle giderek muhalefeti provoke etti. İktidarın başvurduğu şiddet, karşı şiddeti doğurdu ve ülkeyi bir iç savaş bataklığına sürükledi. Esat yönetimi, iktidarını korumak için kendi halkına karşı katliamlara başvurdu, ülkesini kan banyosuna çevirdi. Geline aşamada Suriye tümüyle yıkılmış, tam bir viraneye dönüşmüş durumda. Yüz binlerce insanın ölümüne, milyonlarca insanın yerini yurdunu terk etmesine yol açan Suriye iç savaşı sadece bu ülkeyi yıkımın eşiğine getirmekle kalmadı, aynı zamanda bölgeyi de hızlı bir biçimde istikrarsızlığa sürüklemekte. İç

savaş bataklığından beslenen terör dalgası komşu ülkelere yönelik ciddi tehdit oluşturmakta.

Öte yandan uluslararası güçlerin bencil ve ilkesiz yaklaşımı Suriye'deki iç savaşı içinden çıkılmaz bir hale getirdi. Dışarıdan aldığı destek sayesinde Esad rejimi ömrünü biraz daha uzatıyor. Ancak elde ettiği görece üstünlüğe rağmen Beşar Esad rejimi meşruiyetini tümüyle kaybetmiş ve daha şimdiden tarihte halkını katleden bir kanlı rejim olarak yerini almıştır.

Gelinen aşamada Suriye'de sorun ancak diyalog ve siyasal yöntemlerle çözülebilir. Uluslararası toplumun yapıcı katkısı Suriye'nin bu kanlı çıkmazdan çıkışını kolaylaştırabilir. Çözüm, ülkedeki bütün etnik, dini ve kültürel kesimlerin katılımı ile Suriye'nin çoğulcu, özgürlükçü ve demokratik bir anlayışla yeniden inşasından geçmektedir.

Bölgede statüko çatırıyor

Bundan yüz yıl önce Ortadoğu coğrafyası halkların iradesinin hilafına dizayn edildi. Bölgenin siyasi haritası Birinci Dünya Savaşı galiplerinin çıkarlarına göre masa başında çizildi. Söz konusu statüko dipçik, baskı ve süngü gücüyle uzun bir süre korundu. Ancak söz konusu statüko daha fazla sürdürülemezdi. Sürdürülemedi de. Kürdistan ise söz konusu bölgenin tam merkezinde olan bir ülke. Bu konumundan dolayı, emperyalizmin oluşturduğu sistemin ceremesini en çok Kürtler çekti. Kürdistan, sömürgeci güçler ve onların bölgedeki işbirlikçileri tarafından parçalandı. Kürdistan dört ülke tarafından bölünüp paylaşıldı. Kürdistan sömürgeleştirildi. Kürt halkının ulusal demokratik hakları gasp edildi. Kürt halkı geçen yüz yıl boyunca eşi görülmemiş bir baskı ve mezalime uğradı. Kürt halkı ağır kıyımlardan geçti, katliamlara uğradı, nüfus бүтүнлүгү parçalandı, ulus olarak yok edilmek istendi.

Buna karşın Kürt halkı ulusal özgürlük ve onuru için mücadele etmekten hiçbir zaman vazgeçmedi.

Yüzyılın sonuna gelindiğinde dünyadaki değişimin etkisi ve esas olarak da Kürt halkının kararlı mücadelesi sonucunda sömürgeci sistem çözülmeye başladı. Birinci Körfez Savaşı'nda Irak'ta Saddam Rejimi ciddi bir darbe aldı ve böylece Kürt halkı bakımından özgürlüğün yolu açıldı. 1991 yılında Güney Kürdistan'ın defacto özgürleşmesi Kürt Baharı'nın miladına dönüştü. 2003 yılında Saddam rejimin yıkılması yüzyıllık statükoya önemli bir darbe vurdu. 2005 yılında yapılan Irak anayasası ile Kürdistan federe bir statüye kavuştu. Bu durum Kürt halkının bin yıllık özgürlük beklentisini gerçeğe dönüştürdü.

Benzer bir fırsat bu gün Suriye'de yaşayan halkımız için de geçerli.

Suriye iç savaşının Batı Kürdistan'da yol açtığı otorite boşluğu halkımızın önüne tarihi bir fırsat çıkardı. Suriye Kürt partileri söz konusu fırsatı değerlendirmek üzere Hewlêr Mutabakatı çerçevesinde bir araya geldi. Bütün Kürt partilerini kapsayan Desteya Bilinda Kurd (Kürt Yüksek Konseyi) kuruldu. Bu Suriye Kürtler bakımından tarihi bir adımdı.

Ne var ki geline aşamada söz konusu Hewlêr Mutabakatı işlemez oldu, Kürt Yüksek Konseyi ise dağıldı.

Bu gün yapılması gereken şey, Suriye Kürt hareketinin ortak bir Kürt akli etrafında buluşması, Kürt Yüksek Konseyi çatısı yeniden birleşmesidir. Batı Kürdistan'da halkımızın özgürlüğü esas olarak buna bağlıdır. Suriye'deki Kürt kardeşlerimizin tarihi bir fırsatın eşiğinde olduğuna inancımız tamdır.

Türkiye'de inkâr politikası daha fazla sürdürülemez

Türkiye de benzerleri gibi yol ayırımında. Geçen yüzyılın başından bu yana Kürt halkına dayatılan inkar ve baskı politika-

sını sürdürmek artık imkansız.

Öte yandan devletin Kürt halkına karşı başvurduğu mezalim, asimilasyon ve katliamların acı ve yıkımını yaşayan sadece Kürt halkı olmadı. Onun kadar olmasa bile Türk halkı ve diğer kesimler de otoriter, baskıcı ve tekçi sistemin ağır sonuçlarını paylaştı. Türkiye'nin Kürt sorununda izlediği çağdışı politika ülkenin demokratikleşmesi ve öteki temel sorunlarının çözülmesi önünde ciddi bir ayak bağına dönüştü. Geline noktada Türkiye'nin bütünlüğünü koruması, kendi içinde barış ve istikrara kavuşması onun Kürt sorununu adil ve eşitlikçi bir biçimde çözümünden geçer.

Bu gerçekten hareketle Türkiye son yıllarda Kürt sorununun çözümü yönünde belli arayışlar içinde. Bu gün Kürt sorunu her zamankinden daha çok tartışılıyor. Kamuoyu, Kürt sorununun çözümü bakımından daha olumlu bir noktada. Basında Kürt sorunu yoğun bir biçimde ele alınıyor.

Kürt sorununun çözümsüzlüğünün hem Türkiye hem de kendisi için ciddi bir ayak bağına dönüştüğünü fark eden AK Parti iktidarı, geçen dönemde Kürt sorunu ile bağlantılı belli açılımlar gerçekleştirdi. Kürtçeye ilişkin atılan adımlarla kimi tabular aşıldı. Kürtçe yayının önü bir oranda açıldı.

AK Parti hükümeti Kürtçeye ilişkin attığı adımların yanı sıra, silahların susturulması yönünde de belli girişimlerde bulundu. 2013 yılının başında PKK lideri Abdullah Öcalan ile İmralı'da yürütülen görüşmeler sonucunda PKK silahları susturdu. Öcalan, Newroz 2013'te yaptığı açıklamada PKK'ye silahlı güçlerini sınır dışına çekme çağrısında bulundu. Silahlı mücadele döneminin son bulduğunu, artık siyaset döneminin başladığını duyurdu.

Silahların susması toplumda ciddi bir rahatlama sağladı ve yoğun bir destek buldu. Silahların susması Kürt sorununun çözü-

münü sağlamadı, ancak Kürt sorununun barışçıl çözümü için önemli bir fırsat ortaya çıkardı.

Ne var ki süreç PKK'nin çekilme aşamasında tılandı.

Bu günkü çatışmasızlık ortamı hala önemli bir fırsat. Ancak hükümetin bu fırsatı hakkıyla değerlendirdiği söylenemez. AK Parti iktidarı, Kürt sorunu ile ilgili derli toplu bir program ortaya koymadı. Hükümetin Kürt sorununun çözümünden ne anladığı tam olarak belli değil. Soruna günü birlik ve pragmatik bir biçimde yaklaşıyor. Çözümü olabildiği kadar öteleme çabası içinde. Kürt sorununun dünya örneklerine uygun adil ve eşitlikçi çözümü için herhangi bir program ortaya koymuyor. Sorunun çözümünün salt silahların susmasına indirgenmesi ve bu konunun da salt Öcalan ile kotarılacak istenmesi ayrı bir handikap. Silahların susmasında Öcalan ve PKK'nin muhatap alınması anlaşılır bir durum. Ne var ki Kürt sorunu Türkiye'de yaşayan 25 milyonluk Kürt ulusunun sorunu. Kürt sorunu son tahlilde Kürt halkının gasp edilen ulusal demokratik haklarının iadesinden geçer.

Burada muhatap esas olarak Kürt halkıdır. Kürt sorununda muhatap alınacak olan Kürt halkının haklı taleplerinin savunucusu legal ve illegal bütün Kürt siyasi partileri, sivil toplum temsilcileri ile temsil kabiliyeti olan aydınlardır. Kürt sorununun çözüm sürecinin açık, şeffaf ve katılımcı bir tarzda yürütülmesi sonuç almak bakımından ayrıca önemlidir.

Kürt ve Kürdistan sorununun çözümü için

Öte yandan Kürt sorununun çözümü, Türkiye'nin, ülkenin çok uluslu, çok dinli, çok kültürlü yapısına uygun, çoğulcu bir tarzda yeniden yapılanmasını gerektirir. Bütün toplum kesimlerinin katılımıyla yeni ve demokratik bir anayasanın yapılması bu açıdan bir ihtiyaç. Yapılacak yeni

anayasa ülkenin çok uluslu niteliğini dikkate almalı, Kürt halkının kimliğini tanımalı ve onun ulus olmaktan kaynaklanan bütün haklarını güvence altına almalı.

Yeni anayasada Türkiye'nin federal bir biçimde yapılanması çerçevesinde Kürdistan kendi kendini yönetebilecek bir statüye kavuşturulmalı. Kürdistan; kendi parlamentosu, icra organı ve gerekli diğer federe kurumları ile yönetim fonksiyonunu yerine getirebilmeli. Kürdistan'da eğitim dilinin Kürtçe olması olmazsa olmaz bir ihtiyaç. İlkokuldan üniversiteye kadar eğitimin bütün aşamalarında Kürtçeye geçilmeli. Kürtçe, aynı zamanda Kürdistan'da resmi dil statüsüne kavuşmalı. Merkezi federal hükümetin yetkileri kapsamına girmeyen diğer bütün fonksiyonlar Federe Kürdistan parlamentosuna bırakılmalı.

Türkiye'nin temel sorunlarından birisi de evrensel standartlarda bir demokrasinin yokluğudur. Temel insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne dayalı, azınlık haklarını güvence altına alan çağdaş bir demokrasinin inşası Türkiye bakımından daha fazla ertelenemez.

Öte yandan içeriğinden boşaltılan laiklik ilkesinin yeniden tanımlanmasına, din ve inanç özgürlüğü bakımından özgürlükçü bir açılıma acil ihtiyaç var. Alevi topluma karşı izlenen ayrımcı politikanın terk edilmesi bu açıdan önemli.

Bu bakımdan Türkiye'de din dersleri zorunlu olmaktan çıkarılmalı, farklı din, inanç ve kültürlerin kendilerini özgürce ifade edebilmeleri için gerekli hukuksal ve psikolojik ortam oluşturulmalı. Farklı dini grup ve cemaatlerin kendi inançlarından kaynaklanan ibadet ve törenlerini istedikleri mekânlarda gerçekleştirmeleri, inanç özgürlüğünün bir gereği olarak güvence altına alınmalı. Alevi toplumunun Cem Evi taleplerine saygı gösterilmeli.

Giderek devlet, din ve inanç alanından geri çekilmeli. Bu alandaki ihtiyaçların

karşılanması ilgili inanç topluluklarına bırakılmalı. Böyle bir durumda ise Diyanet İşleri Başkanlığı gibi bir kuruma gerek kalmaz.

Normalleşme için atılması gereken adımlar

Türkiye devleti iç ve dış faktörlerin etkisiyle son 10 yılda katı inkâr politikasını terk etse bile Kürt sorununun çözümü için yeni bir politika oluşturmuş değil. Kürt sorununun çözüm yoluna girmesi bakımından siyasi ve psikolojik ortamın normalleşmesi yakıcı bir ihtiyaç.

Bu çerçevede yapılması gerekenlerin başında silahları devreden çıkartılması geliyor. Son bir, bir buçuk yıl içinde silahların susturulmuş olması bu açıdan önemli. Şimdi yapılması gereken şey çıkartılacak kapsamlı siyasi bir af ile dağdakilerin silahlarını bırakarak siyasal yaşama katılmalarını sağlamaktır. Çıkartılacak bir siyasi af sadece dağdakileri değil, aynı zamanda cezaevlerinde bulunanları ve yurt dışına çıkmak zorunda kalanları da kapsamalı.

Şiddeti devreden çıkartmanın diğer bir adımı olarak Köy Koruculuğu sistemi lağvedilmeli ve buradakiler daha başka uygun şartlarda istihdam edilerek topluma yeniden kazandırılmalıdır.

Öte yandan illegal çalışmak zorunda bırakılan Kürt ve Kürdistan siyasi partilerin özgürce siyaset yapabilmeleri için gerekli yasal ve idari düzenlemeler yapılmalı. Kürt ve Kürdistan kimlikli siyasi aktörler özgürce örgütlenebilmeli ve gerekli çalışma koşullarına kavuşturulmalı. Bunun için -yeni bir anayasa yapıncaya kadar mevcut siyasi partiler ve seçim yasasında ciddi değişikliklere gitmek bir zorunluluktur. Terörle Mücadele Kanunu ile Türk Ceza Kanunu değiştirilmeli, seçim barajı kaldırılmalı, örgütlenme ve ifade özgürlüğü bakımından tam ve güvenli bir ortam sağlanmalıdır.

Öte yandan Kürtçeye ilişkin bütün yasaklamalar son bulmalı, Kürtçenin yaşamın bütün alanlarında özgürce ve engelsiz kullanımı için gerekli düzenlemeler yapılmalı.

10. Kongremiz, halkımızın bunca yıldır büyük fedakârlıklarla yürüttüğü özgürlük mücadelesinin amacına ulaşması bakımından Kürt hareketinin izlediği ve izleyeceği mücadele yöntemlerinin önemine dikkat çekmeyi bir görev sayar.

Kongremiz, bu çerçevede artık silahlı mücadele yönteminin sonlandırılması gerektiğinin altını bir kez daha çizer. Kürt hareketinin şiddet yöntemlerinden, gerilimi tırmandırıcı tutumlardan, bir ötekine karşı şiddet ve sindirme girişimlerinden uzak durması gerektiğini bir kez daha vurgular.

Kongremiz, Kürt hareketinin bundan böyle daha çok barışçıl, kitlesel ve sivil itaatsizliği dayalı mücadele yöntemlerini esas alması gerektiğinin altını çizer, sistemin Kürt halkının lehine dönüştürülmesi için legal mücadeleye daha çok ağırlık verilmesini halkımızın haklı davası bakımından yaşamsal önemde görür.

Türkiye geçmişi ile yüzleşmeli

Türkiye kendi geçmişi ile yüzleşmeli. Kürt halkına karşı yüz yıl boyunca işlenmiş suçlardan, gerçekleştirilen toplu cinayet ve katliamlardan dolayı Kürt halkından özür dilenmeli. Son otuz yılda işlenmiş faili bilinen ya da bilinmeyen bütün siyasi cinayet ve suçların hesabı görülmeli. Kürt halkının bu yöndeki mağduriyeti telafi edilmeli.

Kirli savaş boyunca Kürdistan'ın parçalanmış nüfus yapısının doğal yapısına kavuşması, zorla göçertilen milyonlarca insanın ata topraklarına dönüşü için gerekli koşullar inşa edilmeli.

Geçmişte yargısız bir biçimde katledilen ve mezarları yok edilen başta Şeyh Sait, Seyit Rıza ve Said-i Nursi olmak üzere

bütün Kürt liderlerinin itibarları devlet tarafından iade edilmeli, kaybedilen/yok edilen mezarları ortaya çıkartılmalıdır.

Bu yönde atılacak adımlar hem sürecin normalleşip ilerlemesi için önemli, hem de devletin Kürt sorunundaki çözüm iradesinin samimiyetini ortaya koyması bakımından gereklidir.

Kürdistan Federe Bölgesi'nin haklı duruşunu destekliyoruz

10. Kongremiz aynı zamanda Irak'ta Bağdat ile Kürdistan Bölgesi arasında yaşanan sorunları değerlendirdi, Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) Musul'u ele geçirmesi ile ortaya çıkan durum üzerinde durdu.

Nuri el Maliki yönetiminin mutlak yönetim kurma ve dikta hevesi Irak'ı bölünmenin eşiğine getirdi. Maliki yönetimi, Irak anayasasını çiğnemekte hiçbir sınır tanımıyor. Anayasa'nın Kerkük ve Kürdistan dışındaki Kürt bölgeleri ile ilgili 140. Maddesini keyfi bir biçimde uygulamıyor. Son olarak Kürdistan'ın anayasal hakkı olan bütçe gelirine el koyarak Kürt halkına karşı düşmanca yüzünü gösterdi. Bağdat yönetimi, Kürdistan yönetiminin kendi bölgesindeki petrolü ihraç etmesini engellemek için her yönetime başvuruyor. **Kongremiz**, Maliki yönetiminin Kürt halkına ve Kürdistan'a karşı izlediği saldırgan ve düşmanca tutumunu şiddetle kınar. **Kongremiz**, Kürdistan Bölgesi'nin kendi petrolünü satışı, yer altı ve yer üstü zenginlik kaynaklarını istediği biçimde kullanma hakkını savunur. **Kongremiz**, Kürdistan Bölgesi yönetiminin, Kürdistan Bölge Başkanlığı'nın ve burada yaşayan halkımızın Bağdat yönetiminin şoven ve düşmanca girişimlerine karşı sergilediği ulusal tutumu sonuna kadar destekler.

Kongremiz, olası gelişmeler karşısında

Kürdistan Bölgesi'nin bağımsızlık dâhil, kendi geleceğini belirleme yönünde alacağı bütün kararlara güçlü desteğini vurgular.

Öte yandan İŞİD'in Musul'u ele geçirmesi, Irak'taki siyasi dengeleri alt üst etmekle kalmadı, bölgedeki durumu daha da karışık hale getirdi. İŞİD, Kürdistan Bölgesi için de bir tehdit oluşturuyor. İŞİD'in palazlanıp bu noktaya gelmesinde Maliki yönetiminin izlediği mezhepçi ve keyfi tutumun payı büyük. Geline durumdaki Irak'ın parçalanma süreci biraz daha hızlanmıştı.

Kongremiz, İŞİD'in sivillere karşı gerçekleştirdiği şiddet ve başvurduğu vahşi yöntemleri mahkûm eder. Kürdistan Bölgesi siyasi önderliğinin İŞİD'ten kaynaklanan tehdide karşı gerekli siyasi aklı, cesareti ve birliği sergileyeceğine büyük bir güven duyar. Kürdistan Bölgesi'nin kendi varlığını, meşru haklarını ve anayasadan kaynaklanan kazanımlarını koruma ve savunma yönündeki duruşuna güçlü desteğini bildirir.

Partimiz mücadelesine bundan böyle legal açık alanda devam edecektir

10. Kongremiz, dünyada, bölgede ve ülkemizde değişen, dönüşen ve olgunlaşan koşullar nedeniyle partimizin bundan böyle örgütsel çalışmalarını ve tarihsel özgürlük yürüyüşünü legal açık alanda sürdürmeye karar vermiştir.

Partimizin kuruluşu üzerinden yaklaşık 40 yıl geçti. Geçen süre içinde dünyada ciddi değişimler yaşandı. Soğuk savaş son buldu. Ülkemizin güney parçası özgürlüğe kavuştu ve şimdi o kurumlaşma yolunda dev adımlarla ilerliyor.

Partimizin 40 yıllık şanlı ve kararlı mücadelesiyle Türkiye devletinin Kürdistan'a dönük sömürgeci ilişkilerinin teşhir edilmesine ve Kürdistan'da büyük bir uyanış yaşanmasına büyük bir katkı sunmuştur. Bugün özgürlük ta-

lebi kitleselleşmiş bulunuyor. Kürt halkına karşı sürdürülen yüz yıllık inkâr ve kıyım politikası sürdürülemez halde. Halkımıza karşı sürdürülen baskı ve inkâr politikaları Türk halkı bakımından da katlanılır olmaktan çıktı ve partimizin bu gelişmelerde övünç duyduğumuz bir katkısı var.

Partimizin ve halkımızın yıllarca ve insanüstü çabalarla yürüttüğü mücadele, geline aşamada Türkiye toplumunun önemli bir kesiminde karşılık bulmakta. Kürt halkının haklı hak ve özgürlük talepleri yaygın bir kabul görmektir.

Öte yandan yıllarca sürdürülen kararlı mücadele sayesinde bugün partimiz ve halkımız açısından küçümsenmeyecek mevziler elde edilmiş durumda. Söz konusu mevziler üzerinden yürütülecek mücadele ile hedefe ulaşmak daha mümkün görünmektedir.

10. Kongremiz, söz konusu gelişmelerden ve kendi örgütsel gerçeklik ve ihtiyaçlarından da hareketle partimizin örgütsel faaliyetlerini ve özgürlük ve demokrasi uğrunda tarihsel yürüyüşünü bundan böyle açık ve legal alanda sürdürmeyi kararlaştırmıştır.

Partimiz söz konusu kararını uygun bir zaman dilimi içinde hayata geçirecektir. Bu yöndeki dönüşüm kararımızın partimiz açısından yeni bir soluk ve yeni bir imkân oluşturduğuna inancımız tamdır. Partimiz, 40 yıllık boyunca sergilediği mücadele ruhu, dava inancı, disiplin ve kararlılıkla nihai hedefe kadar mücadelesine devam edecektir. Şimdi sorumluluğumuz daha büyük, yükümüz daha ağır.

Ancak özgürlüğe her zamankinden daha yakınız.

Haziran 2014

PSK-Kürdistan Sosyalist Partisi 10. Kongresi

PSK-Kürdistan Sosyalist Partisi 10. Kongre Kararları

Karar 1:

Legalleşme hakkında

Bir müddet önce toplanan PSK 10. Kongresi, dünya, bölge ve Kürdistan'daki siyasal süreci değerlendirdi. Kuruluşundan bugüne, 40 yıl boyunca Kürd halkının özgürlüğü için kararlı bir mücadele yürüten Partimiz, halkımızın kararlı tutumu, onurlu ve yiğit mücadelesi sonucu ve ayrıca dünya ve bölgedeki koşulların etkisiyle Türkiye'deki statünün çözülmeye başladığı, Kürd halkına karşı uygulanan ret ve inkar politikasının sürdürülemez olduğu tespitinde bulundu. Yıllarca sürdürülen mücadele ve ödenen bedeller sonucunda, Türkiye'de legal demokratik mücadele bakımından önemli gelişmeler sağlandığının altı çizildi.

10. Kongremiz bu tespitlerden hareketle ve tabanımızın eğilimini de dikkate alarak, kuruluş aşamasında Türkiye'deki ağır baskı ve şiddet uygulamaları nedeniyle illegal olarak örgütlenmek zorunda kalan Partimizin, geline aşamada illegal çalışma biçimine son vererek legal-açık alana çıkmasının halkımızın özgürlük mücadelesine yeni imkânlar sunacağı sonucuna varmıştır.

Karar 2:

Çözüm Süreci hakkında

2013 yılının başında, devlet adına MİT yetkililerinin PKK lideri Öcalan ile gerçekleştirdiği diyalog sonucunda, PKK'nin önce ateşkes ilan ettiği, ardından da silahlı güçlerinin yurtdışına çekilmesi kararı aldığı biliniyor.

Söz konusu gelişme Kürd sorununun barışçıl çözümü yönünde olumlu bir adım olarak algılanmış ve toplum tarafından önemli oranda desteklenmiştir.

Ne var ki bir süre sonra, hükümetin bu konudaki kararsızlığı ve PKK'nin geri çekil-

meyi durdurması ile "çözüm süreci" olarak ifade edilen bu süreç tıkanma noktasına gelmiştir.

Geçen süre içinde, hükümet sorunun çözümü için kararlı ve etkin adımlar atmadığı gibi, silahların susmasını da Kürd sorununun çözümü olarak lanse etmiştir. PKK ise geri çekilmeyi durdurduktan sonra, tekrar gerilimi tırmandırmaya başlamıştır.

Bu durum, Türkiye'yi eski çatışma ortamının eşiğine getirmiştir.

Söz konusu gelişmeleri değerlendiren 10. Kongremiz silahların susmasını önemli bulmakla birlikte mevcut durumun Kürd sorununun çözümü anlamına gelmediğinin altını çizmiştir.

10. Kongremiz, Kürd sorununun çözümü için, hükümeti öncelikli olarak aşağıdaki adımları atmaya davet eder.

a) Bir an önce kapsamlı bir siyasi af çıkarılmalı, hem dağdakilerin, hem de hapiste ve yurtdışında olanların serbestçe siyaset yapmalarına olanak sağlanmalıdır,

b) Kürd siyasi partilerin kendi kimlikleriyle örgütlenmelerine ve özgürce siyaset yapmalarına olanak sağlanmalı,

c) Kürdçenin ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimin tüm aşamalarında eğitim dili olarak kullanılmasına imkan tanınmalı, Kürdçenin Kürdistan bölgesinde resmi dil statüsüne kavuşmasının zemini hazırlanmalı,

d) Kürdçe diline ilişkin yasaçkı mevzuata tümüyle son verilmeli, Kürdçe isimlerin iadesi için hiçbir başvuruya ve idari karara gerek kalmayacak şekilde gerekli olan yasal ve idari düzenlemeler yapılmalı,

e) Toplumun temel beklentisi olan yeni ve demokratik bir anayasa bir an önce yapılmalı, bu anayasa kendi kaderini tayin hakkı da dahil, Kürdlerin tarihi, ulusal ve demokratik haklarını güvence altına almalıdır.

f) Partimiz Kürd sorununda bir taraftır ve hükümetin sorunun çözümü konusunda

sadece bir tarafla değil, Partimiz de dâhil bütün Kürd taraflarıyla görüşmesi gerektiğini savunur.

g) Partimiz PKK'yi izlediği gerilim politikasını sonlandırmaya, adam kaçırma, çocukları silah altına alma gibi uygulamalara son vermeye, silahlı güçlerini yurtdışına çıkartarak Kürd sorununun barışçıl çözümüne daha fazla katkıda bulunmaya çağırır.

Karar 3:

Kürdistan Bölgesi hakkında

10. Kongremiz bir kez daha Güney Kürdistan'da halkımızın elde ettiği tarihi kazanımları selamlar.

Bağdat yönetiminin Kürdistan Bölgesi'ne karşı izlediği ayrımcı uygulamaları şiddetle kınar. Maliki yönetiminin Kürd halkının anayasal gelirlerini gasp etme ve Kürd halkını sindirme girişimlerini şiddetle mahkûm eder.

10. Kongremiz, başta Kerkük olmak üzere Kürdistan Bölgesi dışında kalan Kürd illerine ilişkin, başta 140. Maddesi olmak üzere Anayasa'nın bir an önce uygulanmasını talep eder.

10. Kongremiz, Kürdistan Bölgesi'nin kendi kaynaklarını halkının mutluluğu için istediği biçimde kullanması hakkını savunur.

10. Kongremiz, Kürdistan Bölgesi'nin, yüz yüze bulunduğu sorunların üstesinden gelmek için, kendi iç siyasi birliğini daha güçlü ve katılımcı bir biçimde gerçekleştirmesi gereğinin altını çizerek.

Karar 4:

Güneybatı Kürdistan hakkında

10. Kongremiz 4 yıldır devam eden Suriye'deki iç savaşın yıkıcı sonuçlarını kaygıyla izlemektedir.

Kongremiz aynı zamanda bu ülkedeki Kürd hareketinin Suriye iç savaşının dışında kalmasını son derece olumlu bulmaktadır.

Güneybatı Kürdistanlı partilerin Hewlêr Mutabakatı çerçevesinde bir araya gelmesi ve Kürd Yüksek Konseyi'ni oluşturması tarihi bir gelişmeydi. Ne var ki BAAS rejiminin Kürd bölgelerinden kısmi bir biçimde geri çekilmesi ve bu bölgeleri PYD'ye emanet etmesiyle Kürd Yüksek Konseyi'ni işlevsiz hale getirdi, Hewlêr Mutabakatı ortadan kalktı.

Gelinen aşamada PYD kendi yöreğinde olmayan Kürd partilerine baskı uygulamakta, onların siyasi faaliyetlerini gayri meşru yöntemlerle engellemekte, yöneticilerini sınır dışı etmektedir.

Bu durum bir yandan Güneybatı Kürdistan'daki Kürd hareketini kendi içinde bir iç savaşın eşiğine getiriyor, öte yandan Güney Kürdistanı da bu sorunun bir parçasına dönüştürüyor.

10. Kongremiz, Suriye'nin bir rejim değişikliği ile karşı karşıya bulunduğu bu aşamada PYD'yi söz konusu sekter, baskıcı ve kendini dayatan tutumunu terk etmeye çağırır. Bütün Kürd partilerini Hewlêr Mutabakatı çerçevesinde birliğini yeniden inşa etmek için ulusal sorumluluk bilinci ile davranmaya davet eder.

Karar 5:

Doğu Kürdistan hakkında

10. Kongremiz Doğu Kürdistan halkımızın büyük bedellerle yürüttüğü özgürlük mücadelesini bir kez daha selamlar ve her türlü dayanışma içinde bulunduğumuzu bildirir.

Kongremiz, İran sömürgeci ve teokratik rejimin halkımıza ve İran'ın öteki halklarına yönelik insanlık dışı baskı ve terör uygulamalarını lanetler.

İran İslam Cumhuriyeti'ni son dönemde artan idamlar nedeniyle mahkûm eder ve rejimi idamlara son vermeye çağırır.

Kongremiz, İran'daki devlet terörünün ve idamların durdurulması için başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kamuoyunu etkin bir tutum almaya çağırır.

Kongremiz Doğu Kürdistan'daki Kürd siyasi örgütleri arasındaki yakınlaşma ve birlik çabalarını destekler. Halkımızın özgürlüğü için bu çabaların önemini vurgular.

Karar 6:

Alevi toplumu ve inanç özgürlüğü hakkında

Türkiye cumhuriyeti devleti, üzerinde kurulduğu coğrafyanın etnik, dini ve kültürel çoğulcu yapısını bir yana bırakarak bütün farklı toplumsal kesimleri Türk-İslam-Sünni kimliği içinde eritmeyi hedefine koydu.

Kürt halkına karşı koyu bir baskı ve inkâr politikası izledi. Rum, Süryani, Keldani, Ezidi gibi etnik ve dini azınlıkların çoğunu sürdü ya da onları yoğun bir baskı altına aldı. Nüfusu 20 milyonu aşkın Alevi toplumu ötekileştirildi, dini inançlarını özgürce ifade etmesine sayısız engeller çıkardı. Diyanet İşleri Başkanlığı, Sünni-Hanefi mezhebine göre şekillendirildi. Türkiye'de laiklik ilkesi içeriğinden boşaltıldı. Laiklik, devletin din ve inanç alanında izlediği tekçi ve ayırımçı uygulamalara meşruiyet kazandıran bir kılıfa dönüştü.

Oysa laiklik ilkesi, devletin din ve inanç konusunda tarafsız davranmasını, herhangi birisine ilişkin sınırlayıcı, ötekileştirici ve koruyucu tutum içine girmemesini gerektirir. Laiklik; din, inanç ve ibadet özgürlüğünü güvence altına almayı toplumsal barışın ve inanç özgürlüğünün bir gereği sayar.

Bu bakımdan Türkiye'de din dersleri zorunlu olmaktan çıkarılmalı, farklı din, inanç ve kültürlerin kendilerini özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlanmalı. Farklı dini grup ve cemaatlerin kendi inançlarından kaynaklanan ibadet ve törenlerini istedikleri mekânlarda gerçekleştirmeleri, inanç özgürlüğünün bir gereği olarak güvence altına alınmalı. Alevi top-

lumunun Cemevlerine dönük taleplerine saygı gösterilmeli.

Giderek devlet din ve inanç alanından geri çekilmeli. Bu alandaki ihtiyaçların karşılanması ilgili inanç topluluklarına bırakılmalı. Böyle bir durumda ise Diyanet İşleri Başkanlığı gibi bir kuruma gerek kalmaz. Geline aşamada din ve inanç özgürlüğü konusunda sağlanacak ilerleme Türkiye’de toplumsal barışın inşası bakımından hayati bir önem taşır. Alevi toplumunun inanç ve kültürel kaynaklı taleplerinin karşılanması ise bu konuda atılması gereken adımların başında gelir.

Kürdistan Sosyalist Partisi, devletin inanç alanından elini çekmesini, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın lağvedilmesini ister, Alevilerin eşitlik, dini ve vicdani özgürlük taleplerini destekler.

Karar 7:

Kürtçe anadilde eğitim hakkında

Kürtler, kendi adlarıyla anılan Kürdistan’da kullandıkları anadilleri sayesinde yüz yıllar boyu varlıklarını sürdürdüler. Bundan sonra da varlıklarını sürdürmeleri ve ulus olarak kendilerini geleceğe taşımaları anadillerini özgürce kullanabilmelerine, Kürtçenin Kürdistan’da eğitim dili statüsüne kavuşmasına bağlıdır.

Türkiye Cumhuriyeti devleti, Osmanlı bakiyesi coğrafyada bir Türk ulus devleti yaratmak amacıyla Kürt halkına karşı eşi görülmemiş bir inkar ve asimilasyon politikasına girdi. Kürt halkının varlığını yok saydı. Kürt dili ve kültürünü ortadan kaldırmak için yoğun bir asimilasyon politikası uyguladı. Kürtleri Türk ulusu içinde eritmeyi bir devlet politikası haline

getirdi. Söz konusu çağdışı politika Kürt halkında derin acı ve travmalara yol açtı. Ancak devletin izlediği baskı, inkâr ve asimilasyon çizgisi Kürt halkının kararlı mücadelesi sonucu boşa çıkartıldı. Türkiye devleti bir süreden beri katı inkâr politikasında belli bir yumuşamaya gitmekte ve attığı kimi adımlarla Kürtçeyi serbest bıraktığını ve böylece Kürt sorununu çözdüğünü iddia etmektedir.

Ne var ki Kürt sorunu ve Kürtçenin serbestliği, ne tek başına bir TRT 6’ın açılması ne de bir seçmeli ders sorunudur. Bazı üniversitelerin bünyesinde Kürtçe bölümlerin açılması ile Kürtçenin serbest hale geldiği söylenemez.

Kürt dilinin bütün prangalardan kurtulması onun ancak ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimin bütün aşamalarında eğitim diline dönüştürülmesiyle mümkündür. Kürtçenin bir dil olarak yaşaması, serpilip gelişmesi ve hakkıyla kullanılması onun Kürdistan’da eğitim dili olarak kullanılmasına bağlıdır.

Öte yandan bir dilin yaşam bulması o dilin aynı zamanda kamusal alanda kullanılmasını gerektirir. Bu çerçevede Kürtçe sadece eğitim alanında değil aynı zamanda kamusal alanda da özgürce kullanılabilir. Kürtçe, Kürdistan’da Türkçenin yanı sıra resmi dil statüsüne kavuşturulmalı.

Kürdistan Sosyalist Partisi, Kürtçe anadilde eğitim hakkının sadece meşru bir hak değil, aynı zamanda Kürt sorununun eşitlik temelinde çözümü bakımından da olmazsa olmaz bir koşul olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle gerekli yasal ve idari düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır.

HAK-PAR: Cumhurbaşkanlığı seçimini protesto ediyoruz

HAK-PAR Partiye Maf û Azadiyan Hak ve Özgürlükler Partisi

HAK-PAR - Partiye Maf û Azadiyan

Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR) Parti Meclisi 20 Temmuz tarihinde toplanarak gündemindeki konuları görüştü, kararlar aldı ve kamuoyuna aşağıdaki bildiriği yayınladı:

Önümüzdeki ay, Ağustos 2014'te Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılacak. Bu seçime üç aday katılıyor: AK Parti adayı Başbakan Erdoğan, CHP-MHP'nin "çatı adayı" Ekmeleddin İhsanoğlu ve HDP adayı Selahattin Demirtaş.

Başka aday yok; çünkü mevcut Anayasa Cumhurbaşkanlığına aday olabilmek için en az 20 milletvekilinin veya genel seçimlerde en az % 10 oranında oy almış partilerin önerisini şart koyuyor. Bu, hem bizim gibi partiler, hem de seçmen bakımından aday göstermenin önüne çekilmiş bir duvardır. Eğer böylesine engeller konmamış olsaydı, yerel ve genel seçimlere girme hakkı olan Partimiz HAK-PAR da aday gösterecekti.

12 Eylül Cuntası'nın ürünü olan mevcut Anayasa bu haliyle, pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da anti demokratiktir. 12 Eylül'den sonra oluşan sözde sivil parlamentolar ve gelip geçen hükümetler de halka giydirilen bu deli gömleğine ancak

bazı yamalar yapmakla yetindiler ve çağa, halkın istemlerine uygun bir anayasa yapmak için çaba göstermediler; 12 Eylül yasalarına ve kurumlarına dokunmadılar. Bu nedenle 12 Eylülün oluşturduğu faşizan sistem, ana yapısıyla sürüp geldi.

Eğer söz konusu engeller olmasa ve Partimiz de bir cumhurbaşkanı adayı gösterebilseydi, bu aday, seçilmesi halinde, Kürt sorunu başta olmak üzere, ülkenin tüm temel sorunlarının çözümü ile gerçek, çağa uygun bir demokrasinin gerçekleşmesi için çaba gösterecek bir aday olacaktı.

Kürt sorunu ancak eşitlik temelinde federal bir yapı ile çözülebilir.

Alevi sorunu, Alevi dedelerine, imamlar ve müftüler gibi maaş bağlayıp onları da devlet memuru yaparak değil (bu Alevi inancını da devlet güdümüne alma projesinin bir parçasıdır), Diyanet İşleri Teşkilatı'nı bir devlet kurumu olmaktan çıkararak ve zorunlu din dersini kaldırarak çözülür. Gerçek bir laiklik de bunu gerektirir. Devlet din işlerine karışmamalı, kimseye inançlarından dolayı baskı yapmamalı ve tüm inanç gruplarına eşit mesafede olmalı.

Kadınların ve emekçilerin hakları dahil, temel insan hak ve özgürlükleri AB standartlarında tanınmalıdır.

Türkiye'nin ve Kuzey Kürdistan'ın bir barış ve özgürlük ülkesi olması, ekonomik, sosyal ve kültürel her alanda çağı yakalaması, ancak böylesi köklü bir

değişimle mümkündür.

Adayımız bu ve benzer özgürlükçü, değişimci, demokratik hedefler için kitlelere seslenecek ve destek isteyecekti.

Ne yazık ki mevcut yasal engeller bize bu hakkı tanımadı. Parlamentoda temsil edilen ve bu engelleri kaldırabilecek, yeni ve demokratik bir anayasa yapabilecek partiler ise, iktidar ve muhalefet olarak bundan kaçındılar, böylece yolu bize kapalı tuttular ve halkın önüne oy verilmesi için sadece kendi adaylarını çıkardılar.

Oysa bu partilerin ve bu adayların hiçbirisi, yukarda sözünü ettiğimiz niteliklere sahip değil.

Hiçbiri Kürt sorununun çözümü için elverişli, eşitlikçi bir proje önermiyor.

Hiçbiri Alevi sorununun gerçek bir laikleşme temelinde çözümünü önermiyor.

Hiçbiri temel insan hakları ve köklü bir değişim için çaba gösterecek nitelikte değil.

Bunlar sonuçta sistem içinde kalan, statükoyu savunan partiler ve adaylar.

Öyle olunca da bizim bu partilere ve onların sunduğu üç adaydan birine oy vermemiz için neden yoktur. Biz buna mecbur değiliz, bunda yarar görmüyoruz. Bu nedenle seçimleri protesto ediyor, üyelerimizi ve bize hak veren seçmenleri sandık başına gitmemeye çağırıyoruz.

21.07.2014

**Hak ve Özgürlükler Partisi
Parti Meclisi**

